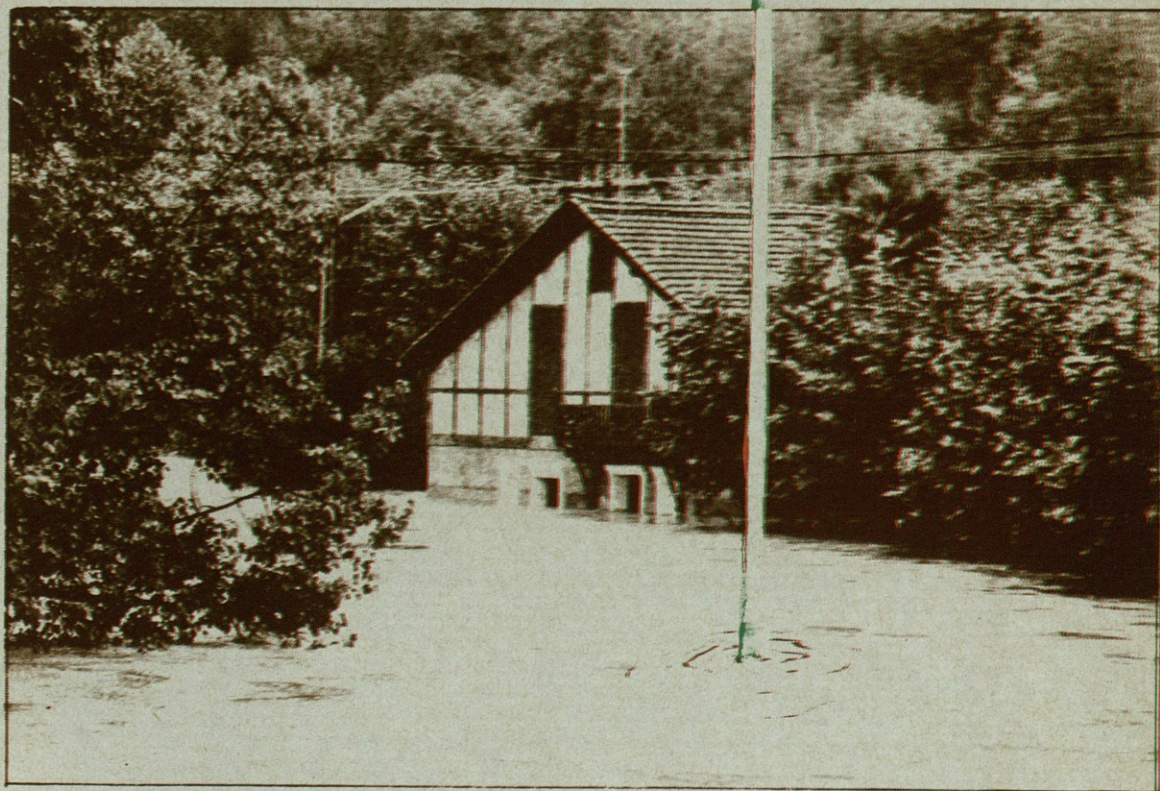

ARGIA

Iraila 11 - XLVI garren urtea 984 zenbakia 90 peza

UHOLDEAREN
ONDOREN...

txillardegirekin

EUSKARA ETA ABERTZALETASUNA

**138
BULEGO**

**500.000
BEZERO**

**75.000
MILIOI**

**AURREZKIA, BAKARRIK
21urtetan**

Eskerrikasko!

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

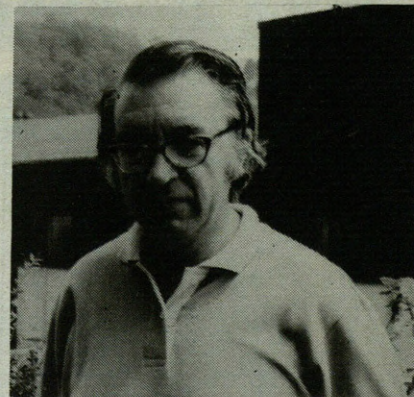
Politika sailean baduzu zer irakurria aste honetan. Beltzaren artikulua 4. orrialdean, Iparraldean izan diren mugidak tartean. Uda garaiko gertakizunen komentarioa egin digu Iñaki Zubiondok ere. Festak, ikurriña, uholdeak...

9. orrialdean uholdearen ondorengo balantzetxo bat ekarri digute Bizkaia aldetik. Urak pasa dira. Gertatu behar zirenak gertatu (aurretik prebeitu zitezkeenak kendurik). Eta orain lana geratzen da. Lan piloa. Nola erantzungo dute batzuk? Nola besteak?

2. Aste GIROA
4. Baionako festen azken gaua. **Beltza.**
6. Abuztu bero baten balantza. **Iñaki Zubiondo.**
9. Uholdeak Euskal Herrian.
12. Herriko Plaza.
15. **KRAKEN** itsas monstroa. **Lizardui.**
18. **TXILLARDEGI**rekin euskaraz eta abertzaletasunaz.
20. Bergamiren heriotzean. **J. Mollarri.**
27. Luma zorrotzuz: Andolin **Eguzkitza.**
28. Euskal Artisten Elkarte plazara.
30. Zinema: Adaptazioen zailtasunaz. **X. Portugal.**
32. Lekeitioko Euskal Zinema Bilerak. **Sabiño.**
35. **TXO!**, antzerki orriotan.
38. Jo... Adarra.
39. Bertsoak: **J.R. Bilbao.**
40. Azkenekoa: Ura ez da txarrena. Lokatsa da. **P. Zubiria.**

Erdiko orrialdetan Txillardegiri egin diogu elkarrizketa. Esana zigun gauza asko zeuzkala esateko. Eta hala gertatu da. Azentuaz egin duen tesisaz hasi gara, banderen gerran, abertzaletasuna eta euskara izan direlarik ondorengo gaiak.

TXO! ANTZERKI KOLEKTIBOK PRESENT: "ISOGAI UMILA"

Kultur orrialdetan ere baduzu nora joa. Euskal Artisten Elkarteko deklarazioak 28. orrialdean. Zinema X. Portugal eta Sabinoren artikulo pare batean. Antzerkirik ere ez zaigu falta aste honetan.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.

Donostiako Erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alvariz.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpurua, Enrike Amonarriz (Jo... Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murmendi», Joseba Sarrionandia, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D. L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA

Virgen del Carmen, Z/G
Ramonenea, behea
DONOSTIA-12

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.
Plaza Lasala. 3. Donostia.

Hego Euskal Herria	
Estatu Espainola	3.000 pta.
Iparraldeko Euskal Herria	
Beste atzerriak	4.200 pta.
Airez	6.480 pta.
Ale bakarra	90 pta.

ASTE GIROA

gerraondoko poesiaren historia

Josu Landa

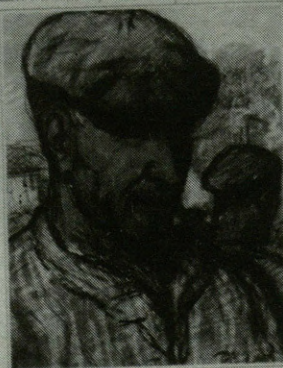
**JOSU LANDA. GERRA-
ONDOKO POESIAREN
HISTORIA.** Adi saila 2.a
Elkar-*æk.* 104 orrialde

Poesiaren historia bat egiteak zein arrisku eta eragozpen dakarren edonork daki, baina hala ere Josu Landak bide horri ekin dio. Aukera egin beharra zeukan Josuk eta halaxe egin du, izen batzu behar zituen eta lortu ditu komeni ez zitzaizkionak alde batera utzirik. Lana bost kapitulutan banatzen du: 1) gerraurreko eufori giroa. 2) 45-50. 3) 50-64. 4) 64-74. 5) 74-80. Azkenik 12 olerkariri buruzko kritikatzeko edo aipamen batzu. 104 orrialdetan ezin da inoiz gehiegi adierazi, eta jakina, aitoritzen dena deskriptiboa da, lagungarria. Denboraldi bakoitzean nagusitutako joerak zernolakoak izan diren azaltzen digu era laburrez (Iratzederrek gai edo teknika aldetik ezer berririk ez dakarrela esatea ez baita gure ustez aski, honenbeste eta olerki bakoitza hainbeste lantzen duen olerkari bat dela kontutuan izaki). Literaturaz kanpoko eraginei garrantzia nabaria damaie liburuan Landak, amiltzen ari diren mitoei erortzen lagundu nahi izan die, Orixeri buruzko aipamen extraliterario asko, gaur

arteko literaturaren historia burokratikoak baino arinagoa eta atseginagoa (honek dakartzen arriskuak ahortzi gabe), anekdotikoa, sakontasun gehiegi gabekoa. Orain arte ausardiarik ezaz edota hanka sartzeko bildurrez inork esan ez dituenak ere badira idazle emankor gazte honen liburuxka fresku eta arinean. Guzti honengatik, bai klasikozaileek eta bai berrizaleek irakurtzea merezi duen liburua dugu Josu Landarena.

HERRI eta IRRI

X. AMURIZA
2. MAILA, EUSKARA BAT

ELKAR

**X. AMURIZA. HERRI
ETA IRRI.** 1. eta 2. mailak. Elkar.

Askotan entzundako hitza dugu delako «euskararen militantzia» hori eta honelako zerbaitean sartua dago gure txapelduna. Politika, aldizkaritza, bertsoak, umoregintza, nobelagintza, bertso eskolak eta ziur aski ahortzi dudan besteren bat. Euskalduntzen ari direnek, Habe, Aizu, Gereñoren nobelak eta beste zer edo zer badute, baina orain

HERRI eta IRRI

X. AMURIZA
1. MAILA

ELKAR

beste zerbait gehiago bada, txisteak alegia. Batuz, kantidade handian eta merke. Guzti hori dugu Amurizak jadetisi duena. Herriz herri bildutako gertaera eta bizikizunak dira bi liburuxka hauek betetzen dituztenak. 1. eta 2. mailakoak. 1. mailakoa meheagoa duzue 2.a baino, txisteak noski, batzu zein baino zein hobekak eta besteak zein baino zein okerragoak, baina lana hor dago jaso dezazuen zain.

**JESUS BALLAZ - M. SIT-
JAR. IBAI EXPLORA-
TZAILE.** Timun Mas-
Elkar. 430 pta. 26 orrialde

Ibai ipuin sail berria da, oso gaztetxoentzat egina dela dirudi, garai bateko «TEO» ipuin haien antzekoa da. Hark izan zuen arrakasta izango duela espero dugu. Guk hemen ez dugu «Ibai esploratzaile» ipuina aipatuko «Ibai» saila baizik, horretarako

ipuinen atzekaldean datoren hitzalditxoa bertaritzen dizuegularik: «Ibai» Timun Mas-en sail berri bat da, Bere egitekoa neska-mutilen irudimena esnaraztea da.

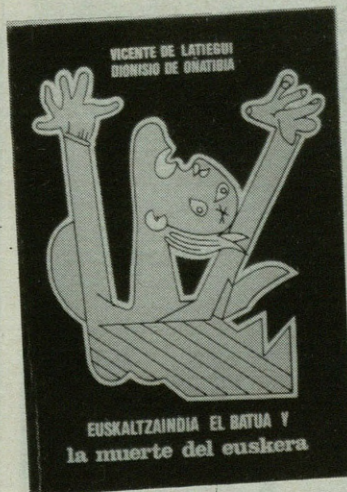

Ibaiak, ametsetan, era askotako abenturetan hartzen du parte, irakurle gaztetxoaren fantasiarako gaitasuna zuzpertzuz. Marrazkien eraginez, neska-mutikoak, giro eta egoera ezberdinetan murgilduko dira. Textuak ere, motza izan arren atsegin eta interesgarria, gaia ulertzen lagunduko die. Irakurketa-aren lehen urratsetan haurrari laguntzearen, ekaligrafi-hizkia erabiltzen da.

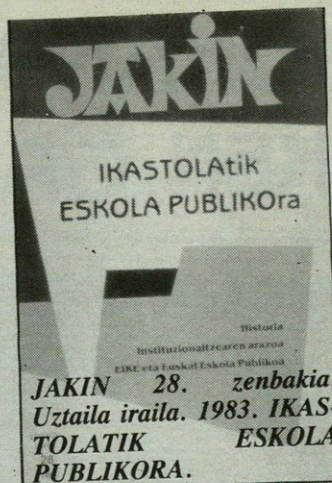
VICENTE DE LATIEGI eta DIONISIO DE OÑATIBIA. EUSKALTZAINDIA, EL BATUA Y LA MUERTE DEL EUSKERA. 460 orrialde. 1000 pta.

Aspalditxo irten zen kalera liburu hau eta guk zoritxarrez ez genuen gurera garaiz ekartzerik izan, baina azkenez eskuratu dugu eta hemen duzue. «Euskaltzaindiari espai-keta» liburuak irakurri duenak, ez du liburu berri honen behar handirik izango, hark zekarrenaren zabalpena baita azken hau. Euskara batuak eta

Euskaltzaindiak euskarari norainoko kaltea egin dioten agertzen dute bi egile hauek beste hizkuntzalari ospetsu askorekin batera.

H letraren aurka, Xabin Aranaren alde, kristautasunaren alde, zenbait euskaltzale ezkertiarren aurka, euskara batuak marxismoarekin izan duen lotura adierazi nahirik, euskararenizako dirua zernola eraldi den azken urteotan jaurlaritzaren aldetik, gipuzkera osotuak euskaldun guztion atsegina eginen lukeela, batuak gehiago bereizi gaituela, bizkaitarrei zakurkeria egin zaiela eta beste horrelako mila autu dituzte eskutartean egileek. Ematen diren arrazoiak aurreneko liburuan emandako berberak dira, agertzen diren pertsonak ere bai, gutxi gora behera, eta liburuaren zatiketa ere. Horrelako gaiek hauts handia harrotzen dute, eta maiz irakurtzen ditugu edozein tokitan, baina akatsik handiena eta hau barkagaitza delakoan gaude, liburuak espainolez ateratzean datza, benetako euskaldunak euskaraz idatzi behar baitu bere hizkuntza goien ikusi nahi badu.

JAKIN 28. zenbakia. Uztaila iraila. 1983. IKASTOLATIK ESKOLA PUBLIKORA.

Publikotasunaren atzetik dabiltzala ikastolak eta hor sortzen dira tirabirak batetik eta bestetik. EIKE eta euskal eskola publikoa, EAJ, HB, EE eta PSOEek zein erantzun duten EIKE dela eta, Gipuzkoako ikastolen elkar-teak zer erantzun duen, irakasle-elkartearen erantzunak...

Bestaldetik, Orain eta Hemen saila eta Gaiak deiturikoan Urrutia, Monreal, Elhuyar taldea eta Aranaldereen idazkiak. Liburuak sailean Lertxundiren «Hamaseigarrenean aidanez» liburuaz Kortazarrek dituen zenbait ideia.

Elkar lanean ikastole-tako irakaskuntzaren garapena eta egoera aztertzen da.

ABUZTUAN edota pixka bat lehenago kale-ratu diren aldizkariak asko izanik, denak batera agertzea erabaki dugu, ez bait dugu banan banan egiteko lekurik. Habe, Aizu, Hots, Antzerti, Habeko Mik, Isilik eta Tipi Tapa dira eskuratu ditugunak. Aurrerantzean argibide zabalagoa eta zehatzagoa emango dizuegula-koan, barka bai irakur-leok eta baita aldizkari hauetakook.

BAIONAKO FESTEN AZKEN GAUA

1983ko Agorrilaz oroituko dira Ipar Euskal Herrian. Turismoaren aurkako jardunaldietan hasiak ziren Herri Taldeak eta Iparretarrak; Azkainen txalet bat errez gero, Iparretarretako klandestinoak polizia guztien kolimadorean ziren. Hasteko kartzelatik igarotako abertzale ezagun bat, Xan Margirault, eraman zuten Donibane Lohitzunen; eta letxe txarraz, norbait eramateagatik atxilotu zutela iduri zuen. Gero, Hiribarren gaztea, Itxasuko laboraria, oso familia abertzale ezagun baten semea, arrapatu zuten Baionan, pistola eskuetan zuela, omen; eta abertzaleen bila Landesetara ere abiatu ziren txakurrak, beren txarrerako: Leongo kanping batetan, Ipar Euskadiko auto bat kontrolatzerakoan, tirokada bat lehertu zen, eta jendarme bat hilik gertatu zen, autoan ziren hiru gizonak desagertu zirelarik. Autoa Heletako abertzale ezagun zintzo batena zen: Popo La-

rrena. Aski zuten poliziek eta prentsak euskaldunen ehiza basaki has-teko: Popo Larre, Gabi Mueska eta aspalditik izkutuan dabilen Felipe Bidart baigorriarra hobenduntzat izendatu zituzten. Geroztik, miaketak, atxilotzeak, kontrolak, biderkatzen ari dira; polizia desberdin guz-tiak elkartzeko koordinadore bat izendatu da, errefuerzoak etorri, eta txakurren jarrerak oso gogorrak bihurtu dira, zainetan direlako, «euskaldunaren hausteko» prest.

Léongo gertakaria ezagutua izan baino lehen, errepresioaren aurkako bilkurak gertatu ziren: Herri Taldeak, Laguntza, eta ezkerreko beste abertzale batzu elkartu ziren, erantzun bat antolatzeke. Eta Baionako festen azken gauan, San Andres plaza-n, informazioarako bilkura bate-tara deitu zuten; deia eta bilkuraren artean, jendarme hura hil zen, eta Herri Taldeen militante mordo bat komisariatik pasarazi zuten. Gaueko

bederatzietan, giroa ez zen hobere-netarikoa; inguruko kale lohitsueta-n, festalariak ari ziren, Baionan ohizko diren zikinkeriaz eta ordike-riaz plazan, ehun bat lagun, gehie-nak elkar ezagunak, moderatuen ga-bezia osoaz; eta taldearen baranoan, kokodri loen antza, paisanozko txakurrak, bueltaka, barreka, isolatuen kontra mehatsuka. Furgoneta eta estafeta ugari zela bagenekien denek, eta txakurren asmoak bortit-zenak zirela bistan zen.

Baina lazgarriena beste gauza bat zen. Abertzaleen taldean, dezisioa-ren eza eta dudamudak nabariak ziren; tentsio batek trebeskatzen zuen saldoa. Laguntza eta Herri Taldeen arteko betiko tirabirak ez bide ziren aski ezinegonaz explikatzeke. Dudarik ez, Léongo odolaren pisua zegoen han.

Bi gauza jakin behar ditu Hegoaldeko irakurleak. Lehena, polizia-ren esannahia ez dela bera Iparraldean eta Hegoaldean. Esate baterako, ETak Manzanas hiltzearen erabakia hartu zuenean, tortura-tzaile ezagun bat hautatu zuen, eta delako komisarioa euskaldun asko atxilotu, torturatu eta afusilatu zuten polizia frankistaren sinboloa zen. Ipar Euskal Herrian, berriz, poliziak ez du inoiz abertzale bat hil (polizia frantses ofizialaz ari naiz, noski), eta nahiz eta aski gogorrak izan manifestazio edo komisarietan, ezin daiteke abertzaleen tortura sistematikoa praktikatzeko dutela esan. Gajnera diezaiogun honi abertzaleak aski minorizatuak direla euskal gizartean, non herriko polizia oraindik herriaren zerbitzari gisa interpretatzen den. Hitz batez, Ipar Euskadin polizia bat garbitzekotan, ezinezkoa da errepresio basaren erantzule zuzen bati emandako zigorra bezela aurkeztea; erreflexio politiko baten ondorioz, eta poliziak zapaltzen eta erailtzen gaituen sistemaren euskarriak direla baieztatuz gero, onar liteke garbiketa hori. Egiaz, hemengo gehiengoak ez du holakorik onartzen, eta abertzale askok ere arbuizatzen du polizien hiltzea.

Horregatik, eta beste arrazoin bazuengatik ere, hemengo klandestinoek ez dute txakurrak hiltzeko intentzioa izan beren oraingoko borrokan. Bistan denez, nahiz iaz Baigorri hil zituzten CRSak, nahiz oraingoa, ez dira hozki erabakitako erailketak izan, baizik eta beste erremediorik gabe gertatutako ixtripuak. Eta hemen dator kakoa: iazkoa, Iparretarrek ez dute ez erreibindikatu ez eta explikatu ere; oraingoari buruz, ixiltasuna oraindik. Dudarik ez, oso gogor gertatzen zaie hildakoen erantzule politikoak gertatzea, beren asmoetan honeraino horren arin heltzea ez zelako. Hona jakin behar den bigarren gauza.

Odolaren aurrean herabe gertatu dira, beraz, ez soilki Ipar Euskadiko abertzale gehienak, baizik eta Iparretarren inguruko lagunak ere. Egoera hau dela eta, turismoaren aurkako kanpainari jarraipena ematea komeni ez dela entzun izan dugu. Dudarik ez, jendearen, prentsaren eta abertzale askoren erreakzioeak oso kontrakoak dira.

Halere, hirugarren hildako honek zerbait erakusten digu: borrokan nahita ezkoa dela odola. Hau da, sistema guztiz ukatu eta zeharo gainditu nahi ba dugu, sistemak bere defentsarako dituen jopu armatuak aurrean, bidean, ezarriko dizkigu, eta, gure asmoak gorabehera, odola ixuriko da. Ez dut honekin armak bide bakarria direla esan nahi; borrokaren efikazia neurtuz, nahiz etsaia zantzeko, nahiz zapalkuntzarik gabeko gizarte berria sortzeko, armak bide eragikor **bakarria** direla baieztatzea faltua gertatzen da: beste bide asko hauta daitezke, eta iraultza, preseski, bide ezberdin guztiak batzen dituen prozesua da. Baina iraultzarako edozein bide hautatzen duenak, zera jakin behar du: etsaiak oso merke dituen zerbitzariak bidean ezarriko dituela oztopo, eta zerbitzari hauk armatuak direla, hiltzeko prest. Ondorioz, odola ixuriko dute guk nahi dugun iraultza bera nahi duten lagunek. Zeren eta, nola ihes egin kontrol batetatik disparatu gabe? Txakurrak armatuak ez ba dira, inor hil gabarik ihesari eman nahi dionak errez egin lezake; baina armatuak dira, bortitzak dira ere... Sistemaren bortizkeriak baldintza-

tzen gaitu, eta haren aurka armak erabiltzen direnean, bortxatuak gertatzen dira gehienetan iraultzaileak.

Beraz, gauza asko esan eta ezta-baida liteke oraingo gertaerei buruz; baina iraultza egin nahi duenak jakin beza, errealtateak forogutzen digun bezelaxe, odola lagun izango duela bidean zehar, nahiz eta bera bakezale izan, nahiz eta norberak armak gorrotatu edo ez erabili. Eta odol hori ez da «terroristek» hozki erabakitako desmasia bat, baizik eta sistemak bere defentsarako duen praktika bortitzaren ondorio lojiko eta ezinbazeritutako bat. Errealitate gogor honekin bizi izan beharko gara. Ipar Euskadin, gure artean, inork nahi ez zuen odolak murgiltzen gaitu.

Eta horregatik, bide gogorrean gertatu diren lagunekin elkartasuna erakusteko, San Andresen nengoen, beste asko bezala. Arazoa ez zelako jendarme bat hil zenez poza erakustea: ez gara, ez, odolaz egarritutako basapiztiak. Arazoa beste bat zen: errepresioaren aurka elkartasuna erakustea. Herriak jasaten duen zapalkuntzaren aurka; militanteek eta haien familiek sofritzen dituzten atxilotze, mihaketa eta humiliazioaren kontrako amorrua erakustea; eta, baita ere, klandestinitatean eroritako lagunei erakustea gure borroka orokorraren partaidetzat jotzen ditugula, eta, ahaide gisa, la-

guntza eta adiskidetasuna ez zaizkiela inoiz faltatuko.

Ez da festa bat iraultza. Tragedia bat bai, alegia. Tragedia honetan pisua egiten zaigu odola, hitsa eta tristea bortizkeria. Bai iraultza egin behar da, bizi gaitezen. Eta Baionako karrika zikinetan abiatu ginen ehun bat lagun, errepresioaren kontra oihuka, txokoetatik begiratzen gintuzten festalari mozkorti eta arrotzen artean, komisarian metatuak ziren txakur armatu eta basen aurrean, Euskadiren gaineko zapalkuntzak iraungo deno borrokak jarraituko duela denek jakin zezaten.

BELTZA

Erredazioaren oharra: Irakurlea berehala ohartuko zen gertakarien berotasunean idatzia dagoela BELTZAren lan hau. Hala ere, denborak zuzenketa garrantziko bat ezarri dio: «Iparretarrak» erakundeak bere gain hartu du Leongo poliziaren hilketa eta baita Hiribarrenen militantzia ere.

ABUZTU BATEAN

GERTATU ZIREN

Hilabete antzua izan ohi da abuztua kazetari lanetan dihardugunontzat. Zerbaitegatik aprobetxatzen ditugu hogeitamar egun horiek ARGIAko langileok gure oporraldiak hartzeko. Aurtengo abuztua ordea historiara pasatzeko bezain betea izan da. Hilabete osoko bakantzat egin dituen euskaldun batek nekez ezagutuko bait zuen bere herria hogeitahamar egun gorabehera. Uholdeak, ekaitzaren ikaragarriak eten latz bat sortu du gertakizunen joanean. Baina aurretik gertatutakoen balantzea egin beharrari ezin muzin egin.

HAINBESTE INPORTA AL DU BANDERA BATEK?

Ezkerraldetik ere erabili den argumentua izan da. Alferrikako hikamikak utz ditzagula alegia. Baina ebidentzia aitortu beharra dago: abertzaleen sailean sortzen ari zela zirudien goxotasuna lehertu du banderen gerla horrek. Irakurleak gogoratuko du Estatutoaren baliogarritasunaz udara hasieran zebilen eztabaida. Martin Ugaldek orriotan bertan deklaratzeko zizkigunak baziren zerbaiten seinale.

Eta Tolosan lehertu zen arazoa. PSOEkoek, jakina, agintean daudenetik badute lehen ez zuten obligaziorik eta horietako garrantzikoena hau da: Estatuaren ordezkari eta garrantia direla. Gobernuako partiduak herri batean «nazio espainolaren» subiranotasuna zalantzan jartzeko aukera uzten badu, zer gerta liteke? Ez, sozialistek edozein gatazka, edozein istilu neurri batzuen banean mantendu beharra daukate. Eta muga garbi dago: Konstituzioa.

Hor, nere iduriko, politikan posibilismoaren bidea hautatu dutenek eskuak loturik aurkitu dituzte. Bi dinamikaren artean aurkitu bait dira, bandera gorri-horia onartu ezin duen eta gainera egoskorki borrokatzen duen jendea eta «Espainia erreala» bestetik, txorakeriatan ibiltzea bere azken mugetara iritsi dela ikusten duena. Irakur bedi ETA-militarra eta HB inguruko sektoreak, eta Espainiako indar ekonomiko eta harmatuak.

Orereta-Errenderian hanka sartu zuten polizia espainolek, baina agian ez zuten hanka sartu beste erremediorik. Hor, eta Ibarran, eta Laudion eta abarretan Madrilgo gobernuaren ordezkariak eraman duten jokabidea ikusirik (Espainiako bandera onean bezala txarrean inposatzen)

tzea) ez zait iduri serioa denik «banderek ez dute garrantziarik» esatea. Egoera larri batean aurkitu dira hor PNV eta EEkoak. Bandera espainiarra onartzen ez dutenek teoriar guztiok onartzen duguna jartzen dute mahai gainean: Euskal Nazioaren subiranotasuna. Eta beren banderari «piper pota» deitzearen atzean zer dagoen ikusten duten indar espainolek neurria gainezka pasa dela ikusten dute, hemen ere amore emango balitz edozer litzatekeela posible.

LEHENENGO IXKANBILAK ERTZAINTZAREKIN

Banderen gerra honetan «erdi-koek», PNVkoek nagusiki, egin dituzte balantzarik haundienak. Oretan HBkoengandik aski urrean ikusten ziren. Gero, beste hainbat herritan, nagusigoa garbiago zutenetan, bat ere banderarik ez jartzeko joera izan dute, askotan HBkoekin gorabehera haundiak izanik. Baina ordurako beste aldetik ere nerbioso-egi zebilen jendea, militarrek beren koarteleetan «ezpata hotsa» sortzen ari ziren («Jura de bandera» direlakoetan koronelek egindako diskurtsoak irakurri besterik ez dago) eta PSOEk hurrengo urratsa eman behar izan du: honez gero ez da onartzen pakeagatik udaletxeetako balkoiak hutsik uztea, eta Bilbon poliziak ezarriko ditu hiru banderak (saludoa gorri-horiari egiten diotelarik, jakina).

Hainbeste bueltaren ondoren, beraz, Hego Euskal Herriko politikaren alorra hirutan banatua geratu da inoiz baino garbiago. PSOE bate-lik, estatu mailan zentro-liberal politika eta Euskal Herri mailan inoiz baino jokabide lerrouxistagoa dar-rama. ETA-militarrak eta HBk gi-datzen duten saila. Eta moderatuen sektore ia osoa harrapatzen duen PNV. Oso bigarren plano batean ikusten dut nik behintzat EE.

Baina gutxiena espero denean urratzen dira kontraesanak Herri honetan, eta Donostiako Aste Nagusian, Ertzaintzak kaleko ixkanbi-letan bere historian lehenengo aldiz eskuak sartu dituenen, begi bistan geratu da normalizazio demokrati-koa zein urrun daukagun. Presoen senideak zeuden protestak; eta mo-derazioaren bidea aukeratu duena-

rentzat gauzak korrika konpondu nahi izatea atzera egiteko garrant-rik onena izango da. Baina preso euskaldunak gartzeletatik atera behar direla oihukatzen zutenek txanponaren beste aldea ikusi zuten begien aurrean: Ertzaintza beren aurrean lehenengo lerroan, eta atzean polizia espainola. Areago: ertzainek lerroa irekitzen zutela, marroiek eraso zezaten.

Abertzale moderatuen alorrean bi joera aski berezia nabari dira, PNV barnean behinik behin. Antikomu-nista eta kontserbakorra, Pertinax eta abarren bidetik lihoakeena. Eta «guztiok azken finean barku berean gaude baina hori ez da bidea» defi-nituko genukeen abertzalea. Kon-traesan horietan harramaska latza egingo zuen ertzainak beren spray negar eragileak preso euskaldunen gurasoen kontra erabiltzen, eta abertzaleak ertzainak harrikatzen ikustek.

IPARRALDEA NORK EZAGUTU!

Aipatu ditugun horien berri jaki-tean, eta gehiago are egunkarietako argazkiak ikusitakoan, egun gutxitan emandako aldaketen jabe egiten da hortik bakantzetan ibili den euskalduna.

Bainan Ipar Euskal Herrian jazo-takoek badute aparteko neurri bat. Lehenengo aldiz bait da, guk ezagu-tzen dugun historian (Matalaz hilez geroztik akaso?) Iparraldeko talde batek bere gain hartzen duela publi-koki polizia frantses baten heriotza. Joan den urtean Baigorri gertaturi-koa (bi jendarme hilik) ilunpean ge-ratu zen; ez zuen inork erreibindi-katu behinik behin. Oraingo saltoa izugarria izan da.

Turismoaren aurkako kanpaina gogor zihoan oraingo honetan. Herri Taldeak, Laguntza, Hexa zuberota-

rrak... eta Iparretarrak batez ere. Atentatua atentatuaren gainean. Hala ere, talde eta abertzale independenteen baitan nahasketa nabari zen politika mailan. Udazkenean politika debaterako aldizkari bat kale-ratuko dela eta ea bide berriren bat zabalduko ote zen.

Gaskoiniako Leon herrikoak astindu ditu goiak eta beheak. Poliziaren heriotza beren ekintza zela publikoki onartzerakoan Iparretarrak eginiko komunikatua irakurtzekoa zen. Turismoak Herria hondamendira daramanez, IK taldeak haren erasotzea erabaki dutela; eta borroka horretan, beretako militante batzuk ihesi zihoazela poliziak tirokatu egin dituela, eta hauek erantzunez **neutralizatu** egin dituztela.

«Lenen gertatu dena, agintearen soldadu batzuen eta kausa baten aldeko soldaduen arteko borroka

izan da. Istripuzko enfrentamentu bat... ixtripu bat ez da kondenatzen. Pertsegituta dauden militanteak defendituko ditugu guk». Askotan entzun al da Herri Taldeek oraingoan esandako hauen tankerakorik Ipar Euskal Herrian?

Eztabaida guxti bazegoen, udazken honetakoa behintzat ziurtatua daukate. Eta behar bada hegoaldeko errefuxiatuentzat ere zailtasun handixeagoak helduko direla.

AITA SANTUA ERE INGURUAN

Lourdesa Joan Paulo II.a zeto-rra eta nabaritu dute bere bedein-kazioa Iparraldeko abertzale eta errefuxiatuek, mordoxka batek espetxe frantsesetan lo egiteko aukera izan bait du.

Eta puntu honetara heldurik, ETA-pm VIII.ekoek mugaz bestaldean beren prentsaurrekoa emateak ez dizkie errefuxiatuei gauzak asko

erretuko. Ez gainera prentsaurreko ximple bat: Bartzelonako bonbak non zeuden Espainiako prentsari adierazteko. Pentsatuko duzun legez, irakurle, prentsa espainolak terroristen santuarioa non dagoenaz eta ez du deus esan.

ETA-pmkoen berotzea ere udaran izan da. Bergako koartelaren asalto zela eta ospatzeko zen juizioaren inguruan. Ez da inorentzat ezkutuko gauza pemeak pasatzen ari diren kinka larria, bai miliengana inguratu nahi duten (eta dirudienez oso ongi hartuak ez diren) milikiena eta baita beren bidetik jarraitzea nahi duten oktaboena. Zurrumurruak badabilta bolo-bolo, batera eta bestera, baina nori sinistu, lehen eskuko informaziorik ez denean? Hala ere gauza bat bada zalantzarik gabea: eguberriak baino lehen argitu beharko dutela gauzek.

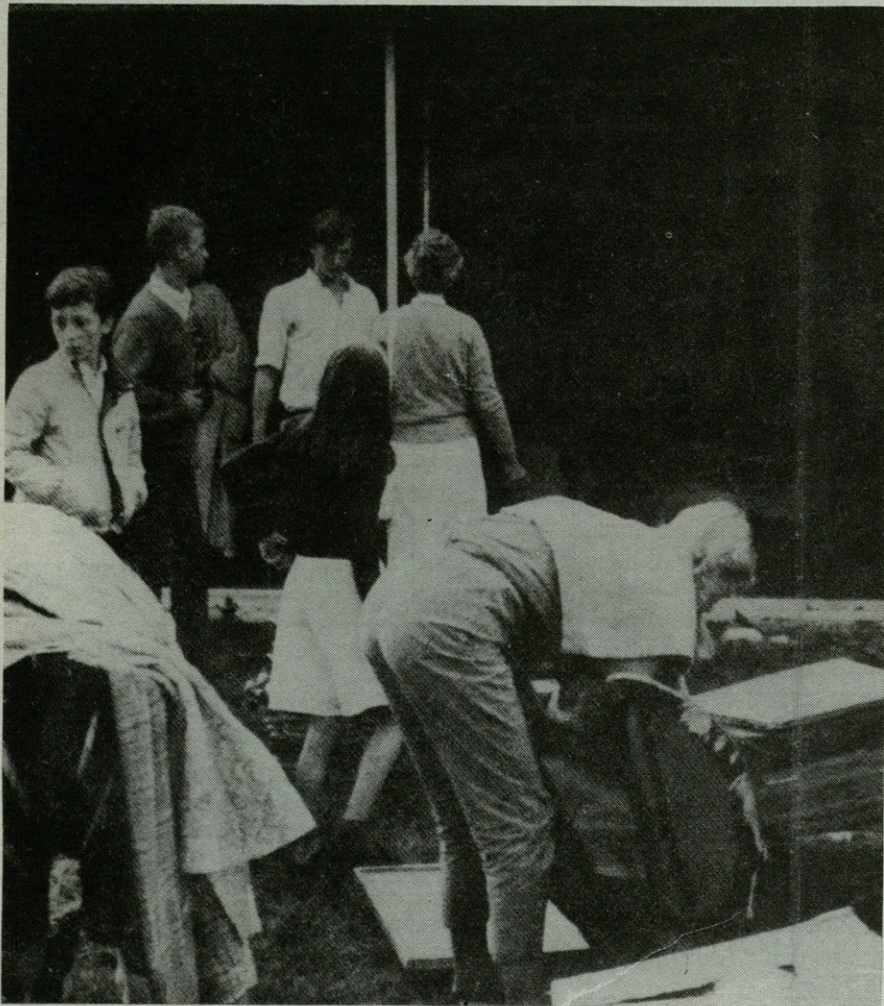
Eta erakunde harmatuekin ari garelarik, Komando Autonomoek ere kolpe gogorrik eman dute uda honetan. Beretako bi hor geratu dira zer-raldo, zerabilten bomba eskuartean lehertuta. Tamalez hori oso berri txikia eta abuztuaren berezitasunen artean sartzekoa ez zela esango luke norbaitek (Donostian Antxon hil berria zen, egoera berdintsutan). Bakoitza inguruagotik edo urrunagotik harrapatzen duen izaten da ordea askotan gorabehera. Eta Usurbilen behintzat ondo gogoan edukiko dute.

ETA UHOLDEAK ATERA ZIREN

ARGIA honetako beste atal batean zabalxeago mintzo dira abuztu hondar honetako uholde ikaragarriez, jadanik gehientsuena esana badago ere. Baina panorama politikoan ere bere lohi eta mausarrez estali dituzte istilu guztiak. Hainbeste-rainokoa da ekaitz honen tragedia!

Datozen asteetan ikusi beharko dugu zenbateraino aldatu duten uholdeok egoera politikoa (Madril eta Gasteizen arteko harremanak, ezker abertzalearen dinamika...) eta zein neurritaraino lokatza kendu bezain pronto azaleratuko diren zauri eta eten guztiak. Munduko beste zein herritan ote daramate hemen daramagun abiada?

Iñaki ZUBIONDO

Argazkiak: Zarrabeitia

U HOLDEEN INGURUAN

Abuztuaren azken asteburu eskergaizto hartan Euskal Herriak jasan zituen 1.500 milioi ur-tonelada haiek, hirurogeitik gorako heriotz eta galera material ikaragarrietaz gain, bestelako ondorioak ere ekarri dizkigute euskaldunoi; eta bada garaia, zoritxarreko hondamendi horren ur eta basa tartean jaurti izan zaigun bestelako uholdeaz ere erreflexio pare bat egiteko.

Horrela da izan ere: Euskal Herrian gertatu denez, euri jasa izugarri horrek ere pisu handiagoa izan du, ikaragarritzko karga politikoa ekarri baitu berarekin. Gertaera horretan ikusi baitu Espainiako Estatuak euskaldunon aurrean bere burua justifikatzeko aukera aparta. Eta ahalegindu da, egia esan, komunikabideen bitartez, gure artean erabat galdua zeukan prestijioa berreskuratzen.

Uholdeak bitarteko zirela, hauxe izan da, gutxi gora behera, errepikatuz bidali digun mezua:

Euskaldunok ere, beste edonor bezala, halako hondamendi naturalen arriskupean aurkitzen zarete. Gizonaren, Zientziaren eta Gizartearen gainetik dauden indar naturalak dira hoiek; sorpresaz jotzen dute eta ezinezkoa da inolako prebentzio-neurririk hartzea. Eta Euskal

Herrian bezain herri txiki batek ez du halako gertaera baten ondoren burua altxatzeko beste indarrik ez mediorik: hara hor zein diren hutsalak zuen independentzia nahiak! Espainiako Estatuaren babesa behar duzue nahi eta ez.

Estatua agertzen zaigu era hone-tan beharrezko antolakundetzat. Bere izate menderatzailea izkutatuz, erakunde ongile bezala aurkezten du bere burua, gure herriaren etorkizunaren giltz bakarra duena.

Zama astuna benetan bere askatasun nazionala lortzeko borrokatzen ari den herri honen lepora jaurtitzen den hau! Merezi du, beraz, dotrina ofizial honen egiaz edo gezurraz erreflexionatzea, eta ahal den neurrian, euskal gizartearen talde ezberdinetan lortu duen eragina ere neurtzea.

PREBENTZIO EZINEKO HONDAMENDI NATURALA?

Bi dira lehenengo eta behin burura datozkigun galderak: ea uholde horiek ezin zitezkeen aurrikusi; eta eurijsak hasi ondoren, ea nolako neurriak hartu zitzakeen Administrazioak ondorio hain kaltegarriak epeletzeko.

Lehen galderari erantzunez, Anton URIARTE geografoak zera diosku:

«Giro klimatiko berezi baten ondorioz gertatu dira uholdeok. Itsaso berotik altxatu zen aire heze-tuak, atmosferan egun haietan ematen zen aire hotzarekin kontaktuan jarri eta hala gertatu dira eurijsak. Atmosferako aire hotz hori Polotik zetorren korrante bat zen, 15 gradu zeropeko tenperaturan, eta itsasoaren tenperatura aldiz, ezohizko be-roa zen».

Donostiako metereologi-zentruaren zuzendari den Jose Ignacio ALVAREZ USABIAGA ere zentzu berean azaltzen da:

«Egun batzuk lehenago norbaitek hori gertatuko zenaren posibilitateaz galdetu izan balit, ezinezkoa zela erantzungo niokeen. Antza denez, aldatzen ari da Euskal Herriko mikroklima».

Badirudi, beraz, benetan uste ezinean harrapatu gintuela oraingoan uholdeak. Baina egia da baita, behin eta hasi zenean, Ipar Euskadi lehenengo eta Gipuzkoa, Bizkaia gero eta Cantabria azkenik hondatu zi-

tuela, toki bata eta bestearen tartean orduen baita egunen aldia egon zelarik. Eta gezurra badirudi ere, Bizkaiko bidean zetorrela eta Bilbo jaietan eta jendez beterik zegoela, ez zuen hemen inork inolako alar-marik jo. Barne Arazoetarako Ministroa den BARRIONUEVO jaunak gero bestelakorik esan badu ere («ostegunaren arratsaldean hartu ziren Gipuzkoan lehenengo seguritate-neurriak. Ostiralean, goizeko lehen orduetarako, martxan zeuden Bizkaian seguritate-neurri guztiak» —El Pais, irailak 1, 11. orrialdean), ostirale eskergaizto hartan eta arratsaldeko bostetan Bilboko Arealean geundenok gara lekuko han ez zegoela inolako seguritate-neurri ofizialik, gure begi izutuek Nerbioi ibaia urez gainezka ikusten zuten bitartean.

Oraingo uholdeak neurri ezezaguna izan badute ere, ez dira gertatzen diren lehenak. Bizkaian bertan beste hiru izan ditugu, nahiko gogorrak, azken hamar urteetan. Eta Penintsulan ez dira urrun Ekialdean eta Katalunian hainbeste galera probokatu zituztenak. Mende honetan zehar mila biktimatik gora egin ditu euriak Estatu guztian, han hemenka uholdeak probokatuz. Galdetzekoa da, beraz, nolako defentsa-neurriak hartu dituen Espainiako Estatuak halako maiztasunaz ematen diren hondamendien aurrean.

Kritika gogorra zuzentzen zuen egunotan Santandergo Unibertsitatean Geologi katedradun den CENDRERO UCEDA jaunak: Gaur Zientziak duen maila kontutan harturik, halako hondamendiak non eta noiz gerta daitezken aurriskustea posiblea dela, eta uholdeen arriskuan dauden lurral mapak berezietan markatu beharko litezkeela, Europako herrietan egiten den bezela, han ez etxebizitzarik ez industriarik kokatu gabe; eta Espainian, aldiz, Administrazioak orain arte ez duela halako estudiorik agindu, eta are okerrago, arrisku handiko lurretan etxeak eraikitzea onartu duela, guztiok ezagutzen ditugun ondorioekin...

Bestalde, halako gertaeratan sarritan aipatua izaten den «PROTECCION CIVIL» delako erakundeak arduratu du Estatuak hondamendien aurkako borrokarako. Hona hemen erakunde horri buruzko zenbait datu:

Barne Ministeritzaren pean aurkitzen den «Dirección General de Pro-

tección Civil» deitu erakundeak 300 funtzionari ditu; eta Estatuko Presupuestoetan 60 milioi pezeta ematen zaizkio urte guztirako. Ez du egoitza propioarik, eta Probintzia bakoitzean Gobernu Zibilean kokatzen da.

Bizkaiko «Protección Civil» horrek 10.000 pezetako presupuestoa du hiruhilabetero, jantzi laranja ikusgarri hoietatik aparte ezer gutxitarako ematen duena. Esaterako, abuztuaren 26an; Bilbon uholdeak hasi zirenean, ez zeukaten salbamendurako «Zodiac» erako txalupa bat ere, eta Gobernu Zibilaren ondoko denda batetan eskaparatea apurtu eta hartu behar izan zituzten lehen hirurak, lanean hasteko. Eta hau da Estatu guztian gerta daitezkeen hondamendiei aurre egiteko ardura duen erakundea!

ARMADA, POLIZIA, GUARDIA ZIBILA HERRIAREN BABESLE?:

Egia da salbamendu-erakunde zibilen ahulezia estaltzeko Armada, Polizia eta Guardia Zibila bidali dizkigula Estatuak salbamendu lanetarako. Bizkaian, 2.500 soldadu, 400 guardia zibil, 1.000 polizia eta 700 hertzain izan omen ditugu egunotan lan horietan.

Eta egia bada Armadak ekarritako medio batzu baliagarriak gertatu direla, batez ere helikopteroak salbamendu-lanetan eta pala mekanikoak garbiketarako, egia da baita nabaritu dela erakunde armatu horien funtzioa ez dela salbamendua: deskoordinazio nabaria, beharrezko diren tresna askoren falta eta preparazio eza adierazi dute.

Baina Estatuarentzat ez du horrek hainbesteko garrantzirik, Armada eta Polizia halako lanetan sartzeaz irabazi politiko ikaragarria lortu baitu: berez gerra egiteko, herriaren aurka borrokatzeko eratu dituen erakunde hauen benetako helburu hori izkutatu eta herriaren laguntzaile, babesle eta honen zerbitzuan baleude bezala agertzea.

Eta egin duten lanaren efikazia erabat zalantzarria bada ere, hor ditugu Estatuak komunikabideak bere esku, horien lana mila aldiz goraipatzeko. Are gehiago lau guardia hilda gertatu direnean.

Beraz, «Protección Civil» horren ezina eta populazioa babesteko neurri efektiboen eza soberaz bete du Estatuak, ez efikaziaz, baina bai irabazi politikoaz, errepresio-gorputzen aurpegi beltza zurituz.

GALERA EKONOMIKOEN PISUA:

Ezagunak dira eskaini diren lehen balorazioak: 500.000 milioitik gora galdu omen dira Euskal Herrian, eta gehiena Bizkaian, kantitate horren erdia industrian izandako kalteak direlarik.

Bizkaiko ekonomian industriak duen inportantzia kontutan harturik, eta fabrika handienak Nerbioi eta Ibaizabal ibai-arroetan kokatzen direla kontsideratuz, susmatzekoa da Bizkaiko egitura ekonomikoak hartu duen kolpea ez dela edonolokoa izan.

Hiri industrialduenak izan dira Bizkaian uholderik handienak jasan dituztenak. Errepaso arin batean ikus daitekeenez:

Nerbioi garaian:

Amurrión eta Laodion: Tubacex eta Tubos Reunidos lantegietan, kalte ez hain grabeak. Aceros de Llodio-n, stocken galera; Vidrieras Llodion, ipini berria zen 800 milioi-kolabea hondatu da.

Arrigorriagan: Papelera Española-k, galera grabeak. Basauri-Etxebarrin: Altos Hornos-Laminaciones-en, 500 milioiko galera, kontserba-fabriketara bidaltzeko zeuzkaten latorria galdu baita.

Ibaizabalen:

Galdakaon: Formica eta Ceplastica-n, galera handiak.

Basaurin: Firestone-n (lehendik ere krisian) eta Fabrelec-en, galera grabeak.

Nerbioi behean:

Astilleros Españoles nahiko osorik salbatu da, Babcock-Wilcox eta General Electrica Española-n, ordea, galera handiak izan dituzte.

Gernika eta Bermeoko industria (azken honetan kontserba-fabrikak bereziki) ere erabat hondatuta.

Orotara, Bizkaiko ekonomiaren muina den industri-sektorean 250.000 milioitik gorako galerak gertatu dira.

Ez hainbesterakoak, baina ondorio oso kaltegarriak dituzte zerbitzu-sektorean gertatuak, sarritan famili-enpresak baitira: Bilboko Zazpi Kaleetan 1.200 inguru denda birrindu du uholdeak. 175.000 milioi galdu dira sektore honetan.

ESPAINIAKO ESTATUAREN BATUTA AZPIAN:

Bizkaiko egitura ekonomikoa

hain sakonki minduta ikusirik, bada beldurra ere ez ote duen berriro bururik altxatuko; egoera ez ote den azpiaurrerabide edo subdesarroitaz bideratuko.

Ausardiaz jokatu du bere baza egoera honetan PSOeren Gobernuak: Espainiako Gobernuaren Ministro-Kontseiluak 500 milioiko diru-kreditoak eskaini ditu hondamendiaren ondorioei aurre egiteko. Egia da Espainiako ekonomiak egun ezagutzen duen krisi-egoeran, hala-ko diru kopurua zama latza dala Estatuaren Presupuestoetan; pentsa aurtengo Presupuestoan izan den defizitaren erdia suposatzen duela diru horrek. Beraz, ez zaio erraza egingo diru hori libratzea.

Baina, bestalde, ezin uka Bizkai-

ko ekonomiak Espainia osokoan duen garrantzia, eta alde honetatik ez zitzaion Gobernuari beste irtenbiderik gelditzen.

Eta horrez gain, hortik ere irabazi politikoak espero ditu Estatuak: alde batetik, Bizkaiak duen egoeraren salbatzailetzat agertzen da, eta ondorioz hemengo hainbat sektore burgesen adiskidetasuna ere lor dezake, neurri batean hauen negozioak bere eskuetan baitaude. Bestalde, Euskal Gobernuak eta PNV bere menpean jartzen ditu erabat; Estatu honen barruan jokatzeko erabaki baitute, eta gertatuz, ez dute beste erremediorik Madrilek ematen duenaren zai egotea baizik.

Bizkaiaren berreraikuntza Espainiako Gobernuaren ikuspuntutik lehengo egoera zapaltzailearen eta gogorkeriaren berreraikuntza besterik

ez da, jakina. Eta ildo horretatik joatera behartuko du PNV ere, orain eskuz loturik daukana.

Adierazgarriak dira zentzu honetan Euskal Gobernuak Industri Kontseilariak, ISASTI jaunak, egin-dako deklarazioak:

«Industrien berregituraketak arindu; lan erregulaziorik, expedienteak ugaltu eta birmoldaketa industrialak bultzatu» da bere ustez orain egin behar dena. Ferrer Salat-en agintean jarri, beraz.

Hondamenditik irteteko bide bartzat, Espainiako Estatu Zaharra berrindartzea proposatzen digute, beraz, euskaldunoi. Ikusiak ikusi, atera bitza bakoitzak bere konklusioak.

Antton AZKARGORTA
Karmelo LANDA

EUSKO JAURLARITZA GOBIERNO VASCO

«GURE ARTEA» saria: Irudigintza, marrazkigintza eta grabaziogintza.

Eusko Jaurlaritzako Kultura-Sailaren 1982.eko Urriaren 7ko Aginduz (Urriaren 23ko E.H.A.A.), aipaturiko modalitatetako itxura-bidezko arte-lanei buruzko «GURE ARTEA» saria sortarazten da. Lanen aurkezpena Irailaren lehenengotik 30era artean egin behar da, Gasteizko Kultura-Etxean.

Argipide gehiago honako leku hauetan jaso daiteke:

- Bizkaiko Lurralde-Ordezkaritzan; Gran Via kaleko 17an. Tfnoa: 4164411
- Arabako Lurralde-Ordezkaritzan: Gral. Alava kaleko 10ean. Tfnoa: 231824
- Gipuzkoako Lurralde-Ordezkaritzan: Andia kaleko 13an. Tfnoa: 426520

U HOLDEA NATURAREN ERASO HUTSA IZAN OTE DA?

Euskal Herrian euri handiak egin izan ditu betidanik; ez da-
kit oraingoan tamainakorik egon ote den, baina kasurako, ber-
din da. Dena dela, etxeak eta herriak ibai eta erreken inguruan
eraiki ziren aspaldi eta bertan iraun dute orain arte; mendien
hegal eta maldak ere izan dira herrileku. Horregatik, uholdeen
historia Euskal Herriaren historia bezain zaharra da gure
artean.

Bilbon eta Bizkaian, Euskal He-
rria osoan, orobat, ezagunak izan di-
ra uholdeak, lehen eta oraintsu. Es-
tatistikoki ere esan zitekeen, gutxi-
nez bost urterik behin edo uholdeak
gertatzen izan direla; baina hala ere,
Naturaren azken kolpe beldurgarri
honek ia defentsarik gabe harrapatu
gaitu. Ez ote da garai egokia, etor
daitezkeen, etor litezkeen kolpe la-
tzagoei aurpegi emateko, serioски
prestatzen hastea, oraingoan jazo
dena birgerta ez dadin? Buruak pen-
tsatzeko ere balio badu bederen, eta
behin-behineko eta berehalako le-
henengo mailako lanak eta lagun-
tzak ahortzi gabe, are gehiago, ho-
rietan dugun indar eta borondate
osoa ipintzen dugun bitartean, Bil-
botiko ikuspuntutik abiatuta, nola-
bait ekidin zitekeen edo gutxienez
indarge utz zitekeen hondamendia
gerta ez zedin, aldezturik kontu-
tan eduki behar genituzkeen zenbait
arazotaz gogoeta egin nahi nuke,
pentsatuz, horrela guztien buruan
sartuz joango direla, etorkizunean
honen antzeko tragediarik eta ne-
garbiderik ez geuk eta ez geure
ondorengoek berrikusteko zoritxa-
rrik izan ez dezagun.

Hasteko

Pentsabidean jartzen gaituen le-
henengo puntua, Bizkaiko Batzorde
Antinuklear eta Ekologistek Iraila-
ren 2an sinaturiko agiri batetan oso
zorrozki azpimarratu duten legez,
datu ukaezin bat daukagu. Bizkaiko

lurretara eurijasetan eroritako ur-
kantitatea inguruko probintzietara
eroritakoaren antzerakoa izan
arren, hango kalteak askoz latzago-
ak izan dira, gune konkretuetan ja-
zorikoak nagusiki: La Peña, Peñas-
cal auzategietan, Errekaldeberrin,
Bilbo zaharrean, Nerbioi eta Ibaiza-
bal ibaien uharanetan,... Zergatik?

Bigarrenik, kaleak eta lonjak gar-
bitzen ordu luzeak pasa ondoren
atera dugun eritzia, zera da, urak
berak baino arego beste elementu
batzuk sortu dutela kaltea: lurrak,
lokatzak, harriak, zuhaitz-enborrek
eta era guztietako gai solidoak. Soli-
doa baita bertan garbitzeko dagoe-
na, uholdea ez baita izan ur hutsare-
na, urarena eta urak dakarrenarena
baizik.

Era desberdinetako erasoak

Auzategi eta herri guztiek pairatu
duten eraso, ez da mota berekoa
izan; eta mota bakoitzean ba dugu
zer ikasirik. Bilboko hiru kasu aipa-
tuko ditut adibide modura: Peñas-
cal, La Peña eta Bilbo Zaharra.

Peñascal auzategian, nolabait
adierazteko, erasoak goitik etorri da.
Herria mendi aldapatsuen maga-
lean dagoenean, herriaren gainal-
dean harrobiak edo meatokiak edo
eragindako lurrak daudenean, men-
dian zuhaitzirik edo baso ganoraz-
korik ez dagoenean,... lurretenik
bestetik ezin espero daiteke, eurija-
sak jaurtikiriko urak zolua gogorki

kolpatzean eta erauztean. Horrela,
uholdeak baino gehiago harrialde
bortitzak eraso du auzategia, ia era-
bat deuseztu eta estaltzeraino. Har-
riek eta lupetzak, ez hainbeste urak
berak. Atzerantz begiratu, oraingo
argitasunak ematen duen ikuspuntu-
tik, etxeak eraikitzeo kokapen de-
segokiagorik ezin susma zitekeen,
eta hori gertaturikoa aurrikusteko
modukoa zen; konponbidean jar-
tzea, zaila.

La Peña auzategiak goitik eta be-
hetik jasan du eraso; goitik aurre-
koaren antzera, eta beheko aldetik,
Ibaizabal eta Nerbioi ibaiek bat egin
ondorengo ibainondoan kokaturik
dagoelako, ibaiaren bihurtzearen
kanpokaldean, ibarraren behekal-
dean eta tartean uraren bidea zaila-
gotzen duen irla bat dagoelarik.
Plangintza urbanistiko hori asmatu
zuenik egon bazen, txartoagorik
ezin egin ahal izan zuen.

Bilbo Zaharraren kasuan, erasoak
ibaitik etorri da zuzen-zuzen. Hone-
tan, hala ere, aipamen berezia mere-
zi du, Bilbo herriaren armarrian
agertzen den San Antongo zubiak
jokatu duen papera. Hain zuzen,
ibaiak zekartzan gai solidoak bertan
trabatzean, presa baten antzeko pa-
pera jokatu du, urari oztopo itzela
jarri eta modu horretan, besteren
artean ura Alde Zaharrentz abia
eraziz. Antzeratsu jokatu du Arena-
leko zubiak baina beheagoko mai-
lan.

Bestetik, ibaia itsasoratzean, oroi-
karri erara, okada edo gomituaren
aztarma larria utzi du: Era guztietako
gaiak, pozoindunak asko, itsaso-
ratu dira, bertan neurritz kanpoko
kutsadura sortuz.

Mota gehiagoko erasoak ere izan
dira, baina guztietan ikusten izan
dena, urak berak baino urak zeka-
rrena izan dela uraren berezko in-
darra biderkatu duena. Eta horrek

zerpentsa eman beharko liguke, plangintzak egiterako orduan.

Geroari begirako abiapuntu batzu

Jazotakoa jasan eta sufritu ondoren, ia irentsi ezinik bagaude ere, Euskal Herria geroari begirako bidea egiten hasi da, berreraiketarena alegia.

Nonbaitetik hasi behar eta «one-rako ez datorren gaitzik» ez dagoela argudiatuz, Euskal Herriko industri birmoldaketari buruz hitz egiteari ekin diote batzuk. Arazoa hor dago, baina huts-hutsean ez nago aurreko esaldiarekin ados, ez horixe!, aldez aurretik agintariekin nahi luketen birmoldaketa horren prezio soziala zein izango litzatekeen jakin beharko baikenuke, eta, bestetik, birmoldaketa hitza askok beren interesetarako erabiliko dutelako segurantzta baitaukat.

Gogoeta idatzi honetan Naturaren erasoaren inguruan ari bainaiz, nik neuk nahiago dut, Naturaz baliatzeko antolaketaz berba egitea, gauzak ezin baitira edonola egin, herriak,

lantegiak eta beste ezin baitira edonon kokatu eta edozela erabili. Zerbait puntu azpimarratu behar dira hemendik aurrera, gero eta gogorrago gainera.

- Ibaiak dragatu egingo ote dira? Bistakoa denez, azken urteotan ibaietara isuri diren era guztietako hondakin solidoek, zerikusi handia izan dute hondoa betetzen eta uretarako ubide txikiagoa uzten. Beraz, noizpait zabaldu egin beharko da ubidea, ibaiak ongi kanalizatuz.
- Kanalizazioarekin batera, dike egokirik egingo ote da? Bihurguneetan batez ere, zer ez litzatekeen horrela aurreratuko!
- Lantegietan neurriak, neurri zehatz eta gogorrak, jarriko ote dira eta praktikan bete eraziko, ibaietara hondakinak bota ez ditzaten eta ibaiondoak gai arriskugarrien biltegiak izan ez daitezen?
- Bide eta zubietan azpiegitura

egokirik antolatuko ote da, lurreneki eusteko, urari zubietan ahalik eta oztopo txikiak jartzeko eta abarretarako. Eraikuntza publikoen eta azpiegiturazko lanen prestaketarako ordua, lanpostuak sortuz.

- Auzategi, etxe eta lantegi berrien eraiketarako neurri urbanistiko egokiak hartuko ote dira?
- Mendietan lurrari eusteko zuhaitz-landaketarako plangintza egokia bultzatuko ote da, basoetako zuhaitz-moten plangintza eratuz, oraingo espekulazioari eta paper-fabriken jo-koari aurka eginez, lurraren etengabeko pobretzea eta higadura gera eraziz?
- Hiritarren babespenetarako neurri egokirik antolatuko ote da, edonolako hondamendiren aurrean bakoitzak zer egin behar duen jakin dezan? Puntu honetaz luzatu egin beharko genuke

geure gogoeta. Praktikan ikusi dugu, ez Bilbo eta ez Euskal Herriko beste herriak ebakua-tzeko, inolako plangintzarik ez dagoela. Eta berriro, Lemoiz-ko zentralaren aurkako arra-zoietariko baten baliagarritasu-na eta zuzentasuna azpimarra-tu behar da: Bilbo Zaharra jendez husteko ahalmena iku-siz, zer izango ote litzateke, is-tripu nuklearraren kausaz in-guru guztiak hustu beharra ba-letor? A! Lemoiz aipatzean, inork ba al daki, egiten ari zi-ren zentralen uholdearen era-sorik sentitu denentz? Jakin dezazuen, hura ere zokondo batetan dago.

Bukatzeko

Dirua eta lana beharko da, urtee-

tan gainera, uholdearen ondoren burua jasotzen hasteko. Eta dirua diogunean, ez gara ari, solidaritate—ekitaldietatik aterako denari buruz, hau da, futbol-partiduetatik, rock jaialdietatik eta antzekoetatik atera-ko denaz, horik guztiok apurrak bai-no ez baitira, adore emateko eta jes-tu modura duten balioa ukatu gabe. Dirua beharko da, diru publikoa eta asko gainera, oraingoz Estatuaren eskuetan dagoena. Madrilén zartagi-na girtenetik oratuta daukatela ikus-ten ari gara ordea, eta ematekotan tantaka emateko asmoa daukaten horri, errentagarritasun eta etekin politikoa atera nahi diotela, hilda dagoen animaliairen gainean dagoen saiaren antzera. Etekin politiko ho-rrek izena eta konkretzioa dauka, Espainiako Armada eta Poliziaren irudiaren hobatzea eta onartzea ha-

labehartzen denean. Baina kontabi-litate arazoetan trebeegia ez naizen arren, eta hemengo kalte ekonomi-koak izugarriak izan direla jakin arren, FACA plangintzarako bota-ko, alferrikalduko den dirutzarekin konparatzean, txiki geratzen direla ikusten dut. Agintarien eritziz, oste-ra, hori ei da lehenengo.

Bestalde, dirulaguntzaren bidera-keta nolakoa izango den ere ezin da ahan-tzi, eskrupulu gabeko pertso-nen hurrupaketak eta faboritismoak beldurgarriak izaten baitira, beti ere gutxien dutenen kaltetan eta botere-tsuén mesedetan, «ibai nahasia, arrainketarien irabazia» izaten bai-ta. Adi egon beharko da, beraz, la-guntza horien kontrolarekin.

J.R. Etxebarria

Argazkiak: Zarrabeitia.

HADE

EUSKO JAURLARITZA GOBIERNO VASCO

HELDUEN ALFABETATZE-EUSKALDUNTZEA SUBENTZIOAK

1983.eko abuztuaren 31.ko «Euskal Agintaritzaren Aldizkarian» 129.zkan, Helduen Al-fabetatze - Euskalduntze - Lanak aurrera eramaten dituzten Erakundeak bultzatzeko, Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza eta Kultura Sailak, hiru lurraldeetako Diputazioekin lan-kidetzan emango dituen subentzioen berri agertzen dueneko ebazpena dator.

Argibide gehiago nahi dezanak jo beza honoko helbideotara:

ARABA;

**Sancho Sabio 15 behea
GASTEIZ**

Tfno: 246333

BIZKAIA,

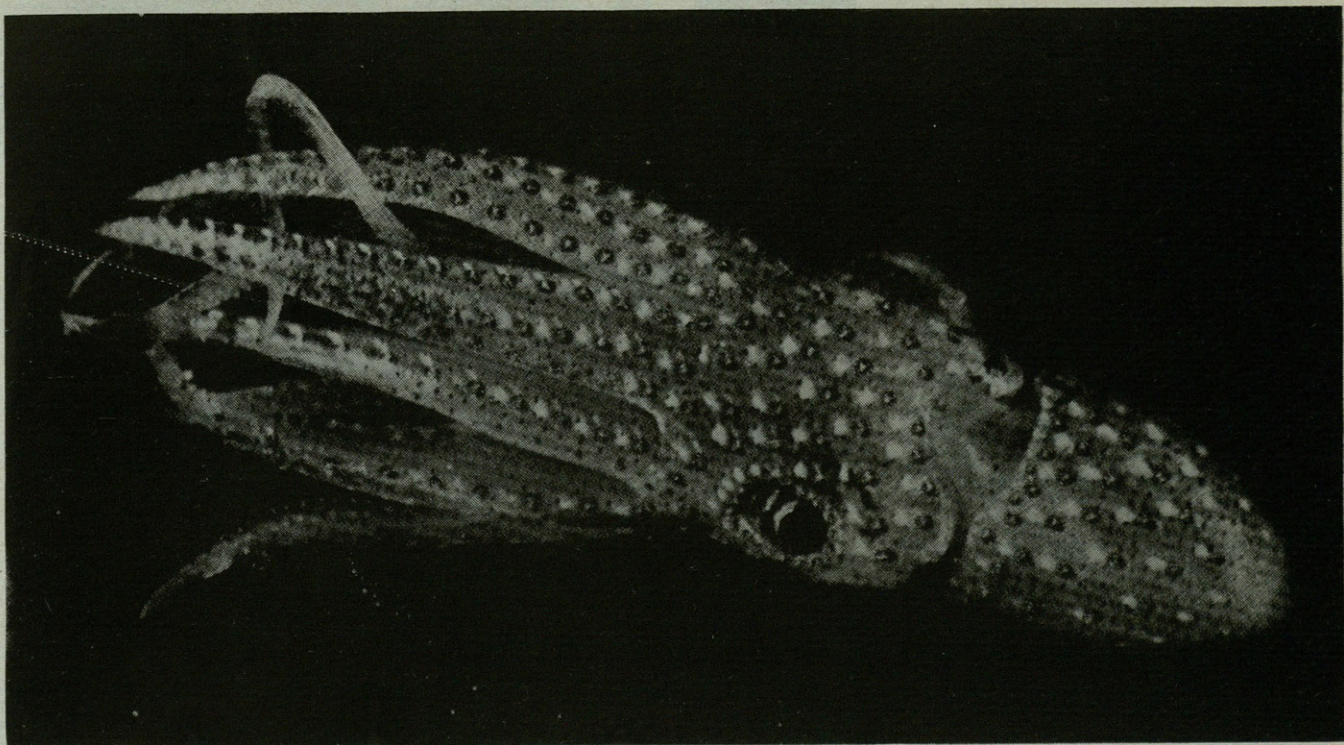
**Alda. Mazarredo 63-4º
BILBO**

Tfno: 4231121

GIPUZCOA;

**Easo Kalea 10-4º
DONOSTIA**

Tfno: 458099

KRAKEN: ITSAS—MUNSTROAREN KONDAIRA

Belaunez belaun, Europar kontinentean zehar itsas—arrantzaleek eragindako eta elikatutako «Kra-ken» izugarriaren kondaira, hasi da argitzen.

Azkeneko urte hauetan jasotako informazioak, aipatutako legenda zuzendu egin du.

Baina, benetan harrigarria da ikustea, zein mailata-raino kondaira errealitatearekin bat zetorren.

«Itsas—belarretan zehar bidea emeki zabalduz «Pequod» bela—ontziak Java ugarterantz bere nora-bidea mantentzen zuen. Branka aur-rerantz bultzatzen zuen itsas—aizeak, ontziaren hiru haga luze eta zorrotzak, lautadako hiru palma-ondo baitliran, makur erazten zituen.

Urdin gardenezko goiz bat zen.

Itsasoan barrena, naturaz gain-diko zirudien lasaitasuna zabaltzen zen. Bela—ontzi ondora hurbiltzen ziren olatuak, ia soinu gabekoak, emeki irristatzen ziren.

Ixiltasun sakon honetan, Daggoo marinela, bere ontzian itsasoa aztertzen eraikia zegoela, espektro harrigarri bat lortu zuen ikustea.

Urrutian, masa handi txuri bat, nagiki, altxatzen zen bere irudia zeru urdinaren kontra mugatuz.

Gure brankaren aurrean, mendie-tatik erori berritako elur masaren antzera, dizdira egiten zuen.

Era horretan iraun zuen une bat-tan. Gero murgildu egin zen.

Ajab-kapitanak, aginpidez, eman behar ziren agindu guztiak oihuka-

tuz, txalupak itsasoratzeko ordena eman zuen.

Lau txalupak, azkar, uretan egon ziren, berehalaxe ehiza hasteko.

Denbora pixkat pasaz gero, txalu-pak gelditu egin ziren espektro eze-zagunaren zain.

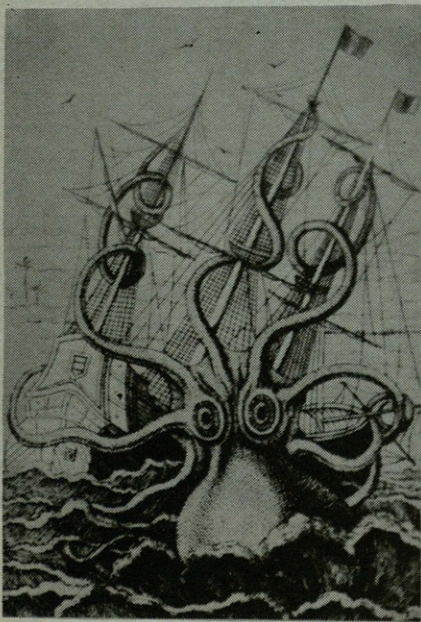
Giroa barea zegoen.

Batbatean, han, azkenekoan mur-gildu zen toki berean, sortu zen ber-riz ere masa. Geldiro.

Moby Dick—i buruzko pentsamen-duak, une batez, alde batera utziak, orduarte gizakiak inoiz ikusi . . . Itsa-soko sekreturik handienetako bat.

Krema koloredun masa haragitsu batek uretan flotatzen zuen, eta bere gorputzaren erdigunetik, su-geak bait liran, hamaika garro, itsuki, kizkurtzen ziren haizetara, inguruko edozein objektu harrapatu nahi izan balu bezala.

Aurpegia ez zitzaion ikusten, eta kopeta inondik ere ez zen agertzen. Baina han, bizitza mota fantastiko batek, urak astintzen zituen».

Kraken-a: Arrantzaleen terrora.
(Parisko Ozeano-Institutoaren irudia).

Era poetiko honetan, H. Melville idazleak Moby Dick nobela fama-tuan, bere garaian itsas terrora zenaren deskribapena ematen digu: olagarro erraldoiarena, alegia.

KRAKEN-EN KONDAIRA

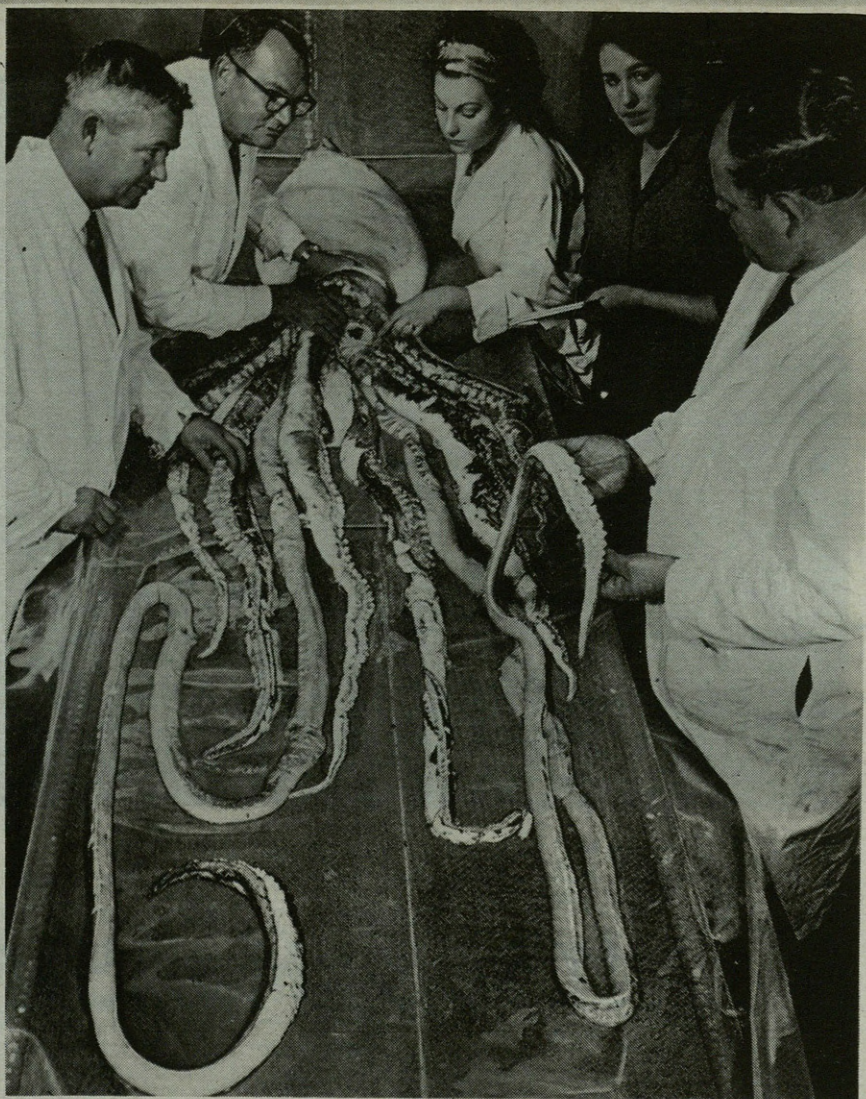
Olagarro erraldoiaren (Kraken-en) kondaia, itsas mitologian oso errotuta dagoen legenda da; XIX mendeko Europako itsas-ertzeko edozein herritan, entzun zitekeena hain zuzen.

Edozein tabernatan, rum botila baten inguruan, arrantzaleek espantuz eta mirespenez entzuten zuten kraken izugarriaren legenda. Horren arabera, eta munstruok zituen barroen poderioz, era guztietako itsasontziak ur azpitan murgiltzen zituen, barnean zeuden marine-lak irensten.

Herri arrantzale hauentzat, olagarro erraldoiaren garroen luzera 18 metroaraino hel liteke, eta itsas zabalean 30 metro luzerako baleak jateko gauza ere bazen.

LEHENENGO HARRAPAKETAK

Mito hori, mito hotsean geratu zen 1861 urte arte; urte horretan

1921 urtean harrapatutako txipiroi erraldoi bat. Honek oso nerbio-sistema eboluzionatua zuela azaldu zuen.

bertan Frantziako gerrauntzi batek kraken bat behatu eta harrapatzea lortu bait zuen.

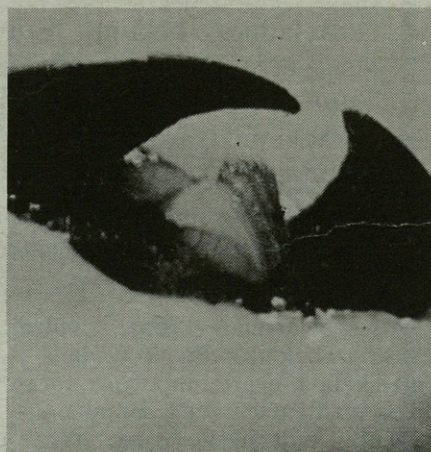
Izugarritzko animalia hori arrapatzea ez zen benetan lan erreza izan, baina sorpresa handiena, animalia untzira sartuz gero gertatu zen, han ikusi ahal izan zutelako olagarroa ez zela, txipiroia batzik. Txipiroi erraldoi bat alegia.

Handik honera, animalia honen harrapaketak, ikusketak eta hondartzetan aurkituak izan direnak kontutan hartuz, 180 kasu eskas ditugu.

Horien bidez, gauza batzuk hasi dira jadanik argitzen.

Erraldoi honen begiak, kotxe batek dituen faroak bezain handiak izaten dira; beren diametroa 25 zm. ingurukoa delarik. Animalia-erresumako handienak beraz.

Beren ahoan, izugarritzko loro-mokoa dute, goiko eta beheko barailak 12 zm-tako luzera hartzera hel daitezkeelarik.

Txipiroi erraldoi baten mokoa.

Moko hori, bere harrapakinak urratzeko erabiltzen du normalean.

TXIPIROI ERRALDOIAREN OHITURAK

Erraldoi honen morfologi xehetasunak hasi badira argitzen, ez hain beste dituen ohiturak.

Badirudi bere gustoko elikadura, arraia eta beste txipiroi mota dela.

Bere ehiztari nagusia katxalotea da, eta hauen urdailetan, kraken erraldoien mokoak aurkitu dira askotan. Dena dela, katxaloteen urdailetan harrapakin asko aurkitu badira ere, *architeuthis*-en (txipiroi erraldoiaren izen zientifikoa) moko bat baino gehiago ez da inoiz kausitu. Arrazoi horrengatik, oso txipiroi bakartiarrak direla, eta parekatzean ezik, itsasoan zehar bakarrik ibiltzen direla, ematen da.

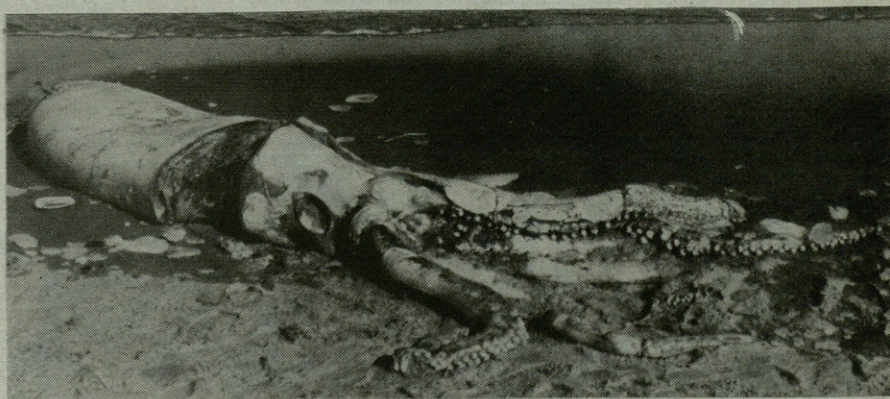
Aipatutako guzti hori eta itsas-superfiziako arrantzaleen sareek *architeuthis*-ak harrapatu ez dituztela kontutan hartuz, zoologo batzuek, animalia hauek 1.000 m. inguruko itsas-sakontasunetan bizi direla, uste dute.

Baina bestaldetik, ondartzetako itsas-bazterretan horietako txipiroi erraldoi batzuk ere aurkitu izan dira bizirik zirautea. Horrek pentsa arazten du, bere ekologi-txokoa sakontasun gutxiko uretan aurkitzen dela.

ten zuten lekuan, txipiroi erraldoia izkutatzen zen. Orduko arrantzaleek, behaketa zehatzak egiteko ziztuzten lanabesak kontutan hartuz, eduki zezakeen errore normal bat bada.

Kondaira honetan orduan, mitologiak eta errealitateak, ia-ia bat egin dute.

Gaur egun, txipiroi erraldoiaren ikasketak, hastea baino ez du egin; eta oraindik itsasoak izkutatzen duen misterio bat dela esan dezakegu dudarik gabe.

Plum Island-eko hondartzan 1980 urtean aurkitu zen txipiroi erraldoia. Erdi neurriko txipiroi heldua da, bere luzera 10 m-takoa delarik.

PLUM ISLAND-EN ARCHITEUTHIS-A

Animali berezi hau ikasteko aukerarik hoberena, orain dela hiru urte aurkeztu zen, honelako animalien lagun bat, massachusetts-eko Plum Island-eko hondartzetan agertu zenean.

Animali hau kontserbatua eta hilabete batzutan zehar Boston- New England Aquarium-ean erakutsia izan zen. Gero Washington-era historia naturalaren museora bidalia. Han bere ikasketari ekin zioten.

Ikasketa horien ondorioz jakin ahal izan dugu, animalia horiek egoera helduan 18 m-tako luzera lort dezaketela, beren pisua 450 kg.-takoa delarik.

Garbi dago bada, kraken-en kondairak egia kontatzen zuela, animalia ematen zizkion neurriak kontutan hartzen baditugu.

Bestalde, olagarro erraldoirik egun arte aurkitu ez denez, garbi dago baita, puntu honetan kraken-en kondairak huts egin zuela. Aintzinako arrantzaleek olagarroa ikus-

Duela 500 miloi urte, gizakiaren eboluziozko adarretik aldendu ziren izaki miresgarri hauek, eta itsasoan hain egoki moldatu zirenez, gizakiari eboluzioaren bilakaeraz datu asko irakatsiko diote, honek lehenago mundu osoa suntsitzen ez badu.

Lizardui

HIZTEGIA

Haga:	Palo
Branka:	Proa
Palmaondo:	Palmera
Belaontzi:	Velero
Ontzihaga:	Mástil
Harrapakin:	Presa
Garro:	Tentáculo
Barail:	Mandíbula
Elikadura:	Alimentación
Harrapakari:	Depredador
Parekatze:	Apareamiento
Abisal:	Zona abisal
Ekologi-txoko:	Nicho ecológico
Lagun:	Individuo
Lanabes:	Instrumento

Egundaino harrapatutako txipiroi erraldoietan oinarrituta, irudi morfologikoa.

Bizi diren itsas-sakontasunaz gauzak ez dira argiago azaltzen.

Zenbait kasutan, *architeuthis* batzuk abisal sakonetan bizi diren ti-buroien urdailetan aurkituak izan dira. Horrek esan nahi du, txipiroi horiek 1.200 m. inguruan ibili izan direla. Bestaldetik ere, katxaloteek 10 m-tatik 100 m-tara elikadura hartzen dutela badakigu, kasu batzutan 2.000 m-taraino hel daitezkeelarik.

TXILLARDEGIREKIN EUSKARAZ ETA ABERTZALETASUNAZ

Ez da zaila Jose Juis Alvarezekin hitz egitea. Irakurlea ere berehala ohartuko baita hikako hizkera erabiltzeko gure lotsagabekeria. Eta Txillardegiz ez dugu besterik esan nahi. Zertarako, dena da eta ezaguna! Baina une honetako egoera nola juzkatzen duen interesatzen zitzaigun. Eta Txillardegik bere buruari hesi haundirik jarri gabe mintzatu zaigu. Beti bezala. Ez zaigu atzeraka hasi, ez luzapenak ematen, ezta profesore katedratik bizia barkatzen ere. Etxekoa bait da, Txillardegia.

ARGIA.— Datorren astean Bartzelonara joango haizela jakin diagu: eta hemen gaituk galdera batzu egitekotan.

Txillardegia.— Egia duk, bai. Datorren 15-an irakurri behar diat neure Doktorego—Tesia Bartzelonako Unibertsitate Autonomoan, eta, beraz, egia duk ia-ia «maiefak egiten» harapatu nauzuela.

ARGIA.— Heure lana zertaz burutu duk?

Txillardegi.—Dagoeneko makina bat aldiz esana dudala iruditzen zaidak; batez ere joan den Uztailean U.E.U.-ren barruan halako aurkezpen sinbolikoa egin, eta astebeteko ikastalditxo bat eman nuenez geroztik. Kaleratuko den liburuaren izen-purua (eta tesiarena ere bai, jakina) hauxe duk zehazki: «Euskal Azentuaz».

Argia.— «Totxo» galanta omen...

Txillardegi.— Oso «totxo» izaten dituk beti tesiak. Eta hau ere hor nonbait, bere 600 foliotan barrena. Ez uste izan, halere, euskal azentuaren arazoa goitik behera eta behin—eta—betirako garbitua izan denik. Bai zera. Alderantziz esango nitek: azentuari buruzko ikerketak egiteko oinarria, edo abiaburua, jartzen—edo saiatu naizela; eta ez besterik. Han—hemenka, eta euskal hizkera batzuri buruz, sakabanaturik zeuden lanen berri eman diat, batetik; eta

«Mendebaldeko euskalkien azentu—moldea hartu beharko dugu Batuaren oinarritzat. Oraingoan bizkaiera izango da gidari».

neure datu eta iritzi batzu erantsi dizkiat, bestetik; azentu—ikerketari buruzko joera nagusiak zertan dau-den laburki bederen azalduz. Interferentziek euskal azentua zeharo hondatu baino lehenago egin behar liratekeen ikerketa—lanak bultzatzea izan duk, beraz, ene helburu nagusia; ez azkeneko hitza esatea. Nahiz, jakina denez, halako «azentu batua»ren oinarriak nolabait jartzen hastea gutziz premiazkoa izan.

Argia.— Baina «azentu batua» markatzeko biderik ba al dago, beraz? Sail horretan ere, ez al dago sekulako nahaspila?

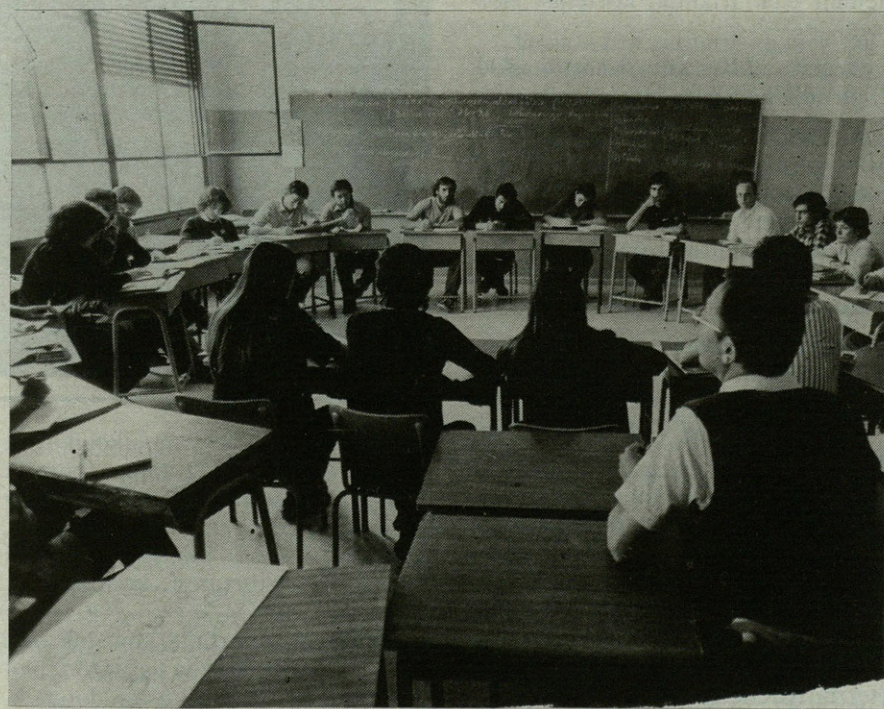
Txillardegi.— Bai eta ez. Mitxele-

nak aspaldidanik euskal azentuari buruz eman zituen ideien arauera (1958 eta 1972—ko lanetan batez ere), lau azentu—mota edo molde nagusi zeudek gaurko euskara mintzatuan. Baina egia esan, berak «IV» bataiatu zuen eredua edo mota, nolabait esateko, «I» ereduaren karikaturatzat har zitekek; baina ez, funtsean, oso desberdintzat. Hots, era berean, Nafarroako «III» eta Ziberuko «II» delakoak, oso antzekoak dituk. Bi eredu nagusi zeuzkeagu, beraz, azkenean: Mendebaldekoa (I, IV), eta Ekaldekoa (II, III). Hiztunik gehien—gehienak gaur «I» moldekoak dituk, Mendebaldekoak alegia; eta Ekaldekoak, oso gutxi. Ekaldeko hizkeretan, bestalde, oso gauza nabarmena duk erdal interferentzia; eta oso joera «berria» hizkuntzen neurrian.

Hautabidea, horretara, argi xamar ageri duk: Mendebaldeko euskalkien azentu—moldea hartu beharko diagu Batuaren oinarritzat. Errazkiago mintzatuz: Bizkaian, Gipuzkoan, Lapurdin eta Nafarroako eskualde batetan (Mendebalde eta Iparraldean, gutxi gora—behera) egiten diren hizkeren funtsean, nabarduren gainetik, aurki daitekeen azentu—eredua.

Argia.— Oraingoan, beraz, bizkaitarrak ez dituk bazterturik geldituko...

Txillardegi.— Ene ustez, oraingoan bizkaiera izango duk gidari, hain zuzen. Alde batetik, Mendebaldeko hizkeren multzoan, azentu—deskribaketarik onenak (Altube, Holmer, Izagirre, Basterretxea, Rotaetxe) bizkaierari buruzkoak direlako. Bigarrenik, Mendebaldeko hizkera horietan, bizkaitarrak (bizkaieraz mintzo direnak batez ere) nagusi direlako. Eta, hirugarrenik, gipuzkeraz, lapurteraz, eta abarrez, somatzen diren azentu fenomenoak, funtsean, bizkaieraz hobeki gorde bide diren fenomenoen oihartzuna edo segida direlako.

«Abertzaleek piztuko dute euskara. Hain zuzen, euskaltzaletasuna da, izan da eta izango da, abertzaletasunaren neurri, segurua».

«Euskal estatu askatu horren habeak bi dituk: euskara batetik, ezinbestean; eta euskaldunen arteko berdintasuna bestetik, berdintasun ekonomikoa batez ere».

A.- Batuaren oinarritzat bide datorren azentu-mota hori, hortaz, nola azal dezake hitz gutxitan?

Txillardegi.- Xehetasunetan hemen ez sartzea nahiago nitek. Luze-egi huke. Ondoko asteotan, dena dela, lantxoren bat prestatzeko asmoa diat («Fontes»en edo «Euskara» aldizkarian argitaratzekotan); eta halako «azentu-ortoepia» bat proposatzeko asmoa diat. Hobe han ikustea.

Argia.- Agian hobe! Baina bizirik irtengo al zaigu euskara mintzatua kinka honetatik?

Txillardegi.-Hein batez, Euskal Herriko semeek zeukatek erantzuna. Oraingoz, egia aitortzeko, nazio-hizkuntzaz jabetzeko grina hori ez duk abertzaleen artean oso hedatua. Eta, noski, abertzaleek piztuko ditek euskara; ala ez duk piztuko. Belaskerriak eta kulturkerriak alde batera utzi beharra zego: abertzale ez diren mogimenduetan, bai geroari buruz eta bai gaur berton ere, euskararen egin dik. Normala denez, eta izango duk ere, abertzaletasunaren neurri segurua.

Argia.- Euskal Herrian euskaraz, beraz...

Txillardegi.- Bai. Euskal Herri euskalduna piztu, ala gure herriaren hondakinak «Pays Basque-Vascongadas-Navarra» deritzon nahaste hirukoitx horretan gesaldu («hirukoitza» oraingoz, jakina...). Euskara-

ren aldeko borrokatik at, euskal abertzaletasunak ez dik funtsik; «Euskadi» horrek ez baitu sentidurik Euskal Herri euskalduna sendotzeko ez bada. Burlarik eta irainik handiena izango huke, halako batez, hemen «la Irlanda nortea» sortzea...

Argia.- «Abertzale» izeneko askok ez zirudik hori bera uste duenik.

Txillardegi.- «Sozialista» izeneko asko, pozik bizi duk kapitalismoaren morrontzan... are gorantz ere! Eta «kristau» izeneko askok, era berean, ez dik diruan baizik sinesten. Farisauak eta fartsanteak beti izan dituk oso landare ugalkorra.

Argia.- «Banderaren borroka» delako horretan, halere, nahiak garbi agertu bide dituk.

Txillardegi.- Bai, bai. Abertzale jendeak xuxen ikusi dik kakoa: «ikurriña bai, española ez». España eta Euskadiren artean nazio-eskubide berdintasunik egongo ez deno; Euskal Herriari bere burua nahi duen eran gobernatzeko eskubidea Espainiak (eta Frantziak) aitortuko ez dion artean; hitz batez, espainiar herria lehenengo mailako herri, eta Euskal Herria bigarren edo hamargarren mailako herria izango diren artean; bata eskubide guztien jabe, eta bestea mesedezko mini-rejio merkea, bi banderak elkarrekiko «bakean» erakusteko arrazoinik ez zego. Madrillen edo Salamancan bestalde, espainiar banderaren ondo-

an, normala denez, inolako ikurrik ez duk erasten. Hitz batez, ikurrina soilik prantatu nahi izatea, bidezkoa duk; langileek bandera gorria soilik agertzeko joera bezala, «General Motors»en ikurraren konpainiarik gabe.

Baina, jakina, bidezkoa duk, era berean, euskal arazoa «asunto regional español» bezala ikusten dutenek, rojigualda eta ikurriña elkarren parean ikusi nahi izatea, Cantabrian eta Extremaduran bezala. «Café para todos» famatua. Euskaldunok espainolak baldin bagara, ikurriña bakarrik jarri nahi izatea, zentzugabekeria duk. Haserako PNV«bizkaitarrak», horregatik, mende honen

hastapenetako urte luzetan barrena, ohizko ekintzatat zeukean herriko plazan ia igandero inperialismoaren sinboloa erre, eta ikurriña altxatzea. Gaurko errejionalistek, berriz, ez dizkitek «erokeria» hauek entzun ere nahi; eta, Iparraldeko frontoinetan ikusi izan dugun ustelkeria kopiatu nahiz, bi banderak elkarren ondoan eta bake santuan ikusi nahi dizkitek, bien artean inolako liskarrik ez balego bezala. Gauza bera beroien akolitoak. Aurrerago ere joan dituk hauek, PSOE-ren eskutik; ikurriña ikusi nahi baitute gure nazio-eskubideen ukoa segurtatzen duten komisariatetan eta kaserneetan!...

Argia.— **Ikurriña, halere, oihalarpuska bat besterik ez duk.**

Txillardeg.— Bai eta ez. Sinboloen arteko borrokari errealtate politikoaren borroka ez balegokio, orduan bai: orduan eskuindarren gogoko folkloreakerian eroriko gintuzkek, eta trapuen arteko borroka genikek. Nik ez diat ulertzen, esate baterako, «ikurriña bai, española ez» oihuka esan, eta gero «españolari bai, euskarari ez» pratikatzea. Eta antzeko ondorioak maila guztietan.

Argia.— **Borrokak bat dituk, beraz.**

Txillardeg.— Horixe! Abertzaleok nazio-projektu bat zeukeagu: herri askatuek lortu duten independentzia guk ere lortzea. Osoa ez, jakina; baina bai gaur, XX. mendean, lor daitekeena. Eta euskal estatu askatu horren habe nagusiak bi dituk: euskara, batetik, ezinbestean; eta euskaldunen arteko berdintasuna, bestetik. Berdintasun ekonomikoa batez ere, aberri hori denon aberria izan dadin, eta ez burgesena bakarrik.

Argia.— **Eta zergatik ez dira buruzagi abertzaleak horrela mintzatzen, hire ustez.**

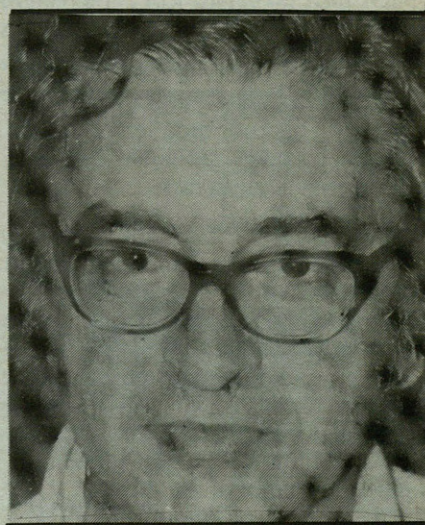
Txillardeg.— Sozial-inperialismoak orain dela urte asko defentsiban jarri gintuelako; eta, oraindik ere, garai hartan harrapatu genituen konplexuak, gairituak ez ditugulako. Alfonso Sastre, esate baterako, euskaldura ez delako, askoz zehazkiago eta egokiago mintzo duk gure naziotasunaz, eta gure hizkuntzaren arazoaz bereziki, gure arteko abertzale gehienak baino. Sastre abertzale fina izanik ere, «burges» deituko ote duten beldurrez kikiltzen ez delako; baina ezker abertzaleko asko, oraindik bai. Euskal kutsuko siglen eskutik, oraindik ere, sozial-inperialismo nabarmena isurtzen duk gure bazterretan. Hots, berriz ere, gure helburua bikuna duk. Nazio-izaria kentzen bazaio, sozial-inperialismoan gaudek; eta ekonomi-

iraultzaren izaria kentzen baldin bazaio, euskal kutsuko eskuindarkerian eta folkloreakerian.

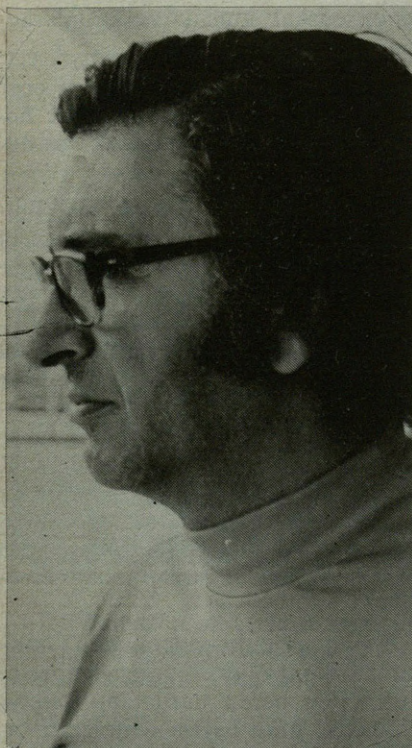
Argia.— **Ez ote da beldurra ere? Espainiatar jatorriko etorkinek horrelako helburu bat onartuko ez dutelakoan?**

Txillardeg.— Hein batez bai. Baina etorkinei buruz ere, gauza garbi batzu gogoratu beharra zegoen, ene ustez. Alde batetik hau: langile gisa etori ziren etorkin horiek (Estatu-aparatoarekin etorri ez zirenak, eta gehienak beraz), ez zirela inondik ere gure herria hondatzekotan etorri; beren gaineratik zeuden indar ekonomiko gupidagabeen zerbitzutan, nonbait beren ogia irabazi-beharrez baizik. Etorkinak, beraz, egoeraren biktima izan dituk; gu bezalatsu. Eta alde honetatik ez ditek inolako errurik.

Baina populu-mogimendu hori gaitza, kontrolatzen zutenek, besterik ziaten beren buruetan. Batetik Francok, gure herria demografi-bidez itotzea pentsatu zian (aski duk Espainian hamar miloi frantses sakabanaturik somatzea). Eta, bestetik, bertako burgesiak etorkin ahul horiengan lan-esku merke eta explotagarria ikusi zian. Etorkinen etorrerak, beraz, eskuindarren jokoa dik bere bigarrenakoa, frankis-

«Etorkin batek ez integratzea erabakiz gero, espainiatar gisa segitzeko eskubidea duela iruditzen zaidak (Europar zehar gu horrela ibili gaituk)».

moan eta bertako burgesian; nahiz etorkinak, haseran batez ere, bigarren alderdi honetaz ez konturatu.

Hots, frankistek eta bertako burgesek ukatu zizkieten etorkinei integratzeko aukera eta eskubidea; eta «ezkerreko» alderdi sozial-inperialistek, faszistek bezalaxe azaldu ziateen gure nazio-arazoa. **Ez guk.** Orain, beraz, etorkin askok errudunen alde beren botoa ematea, eta ezker abertzalea zapuztea, itsukeria eta zuzengabekeria duk.

Argia.- Eta orain zer egin?

Txillardegi.- Etorkinen lehenengo pertsona-eskubidea, beren jatorrizko naziotasuna gordetzea duk; galdu nahi ez badute Europako Estatu guztietan jokatu ohi duk horrela kanpotarrekin. Ez diat uste, inolaz ere, etorkinek, besterik gabe, beren «lan-indarra» hemen saltzen dutelako, espainolak ez direnik. Urte batzu bertan pasa ondoren, euskalduntzea eta integratzeko erabakitzen badute, orduan bai: eskubide osoa ditek orduan, ene ustez, gu bezalako beste edonor bihurtzeko, eskubide eta erantzukizun berberekin; baita, noski, hemengo gorabehera politikoetan parte hartzeko ere. Batere

«Ez dago inongo harlosa sakratutan idatzirik herriek beren berjabetasuna lortzeko zeukaten epea amaitu denik».

extremista ez zen gerra aurreko Eusko Ikaskuntzak bide honetatik aurkeztu zian arazo hau 1931-ko Estatutuan.

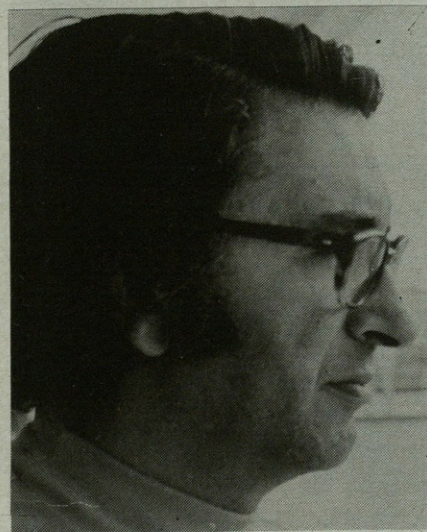
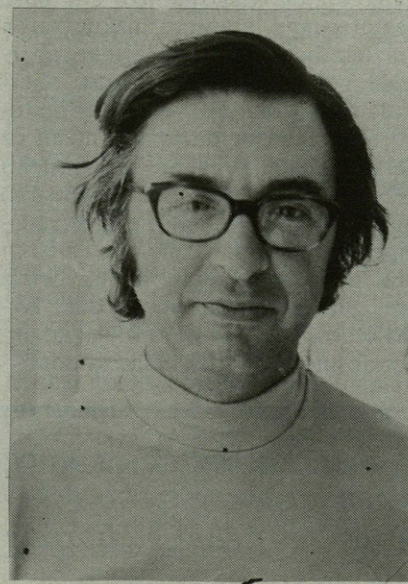
Bestela, berriz, etorkin batek ez integratzeko erabakiz gero, espainitar gisa segitzeko eskubidea duela iruditzen zaidak (Europar zehar gu horrela ibili gaituk). Baina honetara bada, eskubidea izango dik etorkin horrek utzi nahi ez duen naziotasunari buruzko arazoetan parte hartzeko, baina ez guretan.

Etorkinen arazoa honela ez planteatzea, hau Santander edo Murcia bezalakoxea dela defenditzea duk; eta fazismoaren garaiko jokoari eustea.

Argia.- Arrazakeria aipatuko ditek

Txillardegi.- Nire izena Alvarez duk, eta nire aitona Madriletik etorri zuan Tolosara. Guk Urralburu eta Garcia Damborenea kondenatzen dizkiagu; baina Sastre eta Bergamin onartzen eta miresten.

Argia.- Ikusmolde hori urrun bide zegok batzuren hizkeratik. Gure problema bakarra «Reforma» eta «zentralismoa» bide dituk.

Txillardegi.- Nazio-arazoak ez dituk inon erreformaren bidez konpondu. Hori egia duk. Baina herri honetan «erreforma» hutsa duk independentzian oinarritzen ez den guztia; inperialismoaren barruan ez baitago inolako iraultzarik egiterik. Euskal Herrian, bestetik, ez zegok batere «zentralismo»rik: hiru partetan zatiturik bizi gaituk!... Hizkera hori sozial-inperialismoarena duk, ez gurea. Hizkera bakarrik ez, jakina... Euskal Herrian **independentzia** zeritzok iraultzari.

Argia.- Irrazionalak omen gaituk...

Txillardegi.- Asia eta Afrikako herri ukatu askoren independentzia, orain dela oso urte gutxi arte «utopikoa» zuan. Ez zegok inongo harlosa sakratutan idatzirik herriek berjabetasuna lortzeko zeukaten epea amaitu denik. Aitzitik, herri hau gelditzerik ez dagoela ematen dik: Etsaiak ezarritako legetasuna amorruz defendituz, eta bide leunetatik, ezer iraultzailerik lor daitekeela pentsatzea: hori bai irrazionala! Beren klase-interesak defenditzeko, eskuindarrek hori esatea, bego; baina «ezkerreko» talde omen diren beste batzuk hori sinestea... bada, hori: irrazionaltasun hutsa.

Argia.— Azkeneko hauteskunderetako zifrak direla-ta, batzu jota gelditu zituan.

Txillardegi.— Iraultzaile dena, ez duk sekula aritmetikoki nagusia. Berriz ere esateko: «las ideas dominantes de cualquier sociedad son las ideas de su clase dominante». Oraindik ere ez bide diagu Marx-en ideia funtsezko hau irentsi nahi. Ideia iraultzaileek ezin ditek gehiengo aritmetikoa lortu. Orain dugun % 15 hori izugarri altua duk. Herri-laguntza apalagoekin hasi zituan iraultzarik gehienak. Aritmetika elektoralak gezurra dituk. «Somos la segunda fuerza porque sólo otro grupo saca más votos»... Faltsua erabat! Ezker abertzalea duk hemen indar nagusia. **Urrundik** nagusia! Boto gehiago lortzekotan burua galdu eta helburuak apaldu nahia, erokeria hutsa duk. Boto gehiago, ez. Gure jendea hertsikiago eta hobekiago organizatu bai. Lan gehiago, borroka azkarragoa, organizazio gogorragoak, bai. Kantitatea ez, kalitatea bai.

Argia.— Esate baterako?

Txillardegi.— Bada, zabaltzen hasia den Arrano-sare horretan, lan politikoa eta kulturala egin beharra zegok. Erruz, ez apurtxo bat, edo hauteskundeak datozenean. Biltzarreak antolatu behar dituk, lan-taldeak, ikastaldiak, histori-kurtsoak,

«*EHBN antolatu ez dugunez, ni instituzio horietan ere partehartzearen aldekoa naiz*».

herri-ekintzak, eta abar. Organizatu nahi ez duen jendea, alde batera utzi behar diagu, diskutitu ere gabe. Lana behar diagu, nekagaitza, militantea, argitzailea. Borondate ona ez duk aski.

Argia.— Instituzioetan parte hartuz ere bai?

Txillardegi.— «Instituzio» hitz horrek beldur ematen zidak. Instituziorik **gehienetan** ari gaituk parte hartzen: eskolan, Unibertsitatean, eritegietan, kultur-taldeetan, auzo-elkarteetan, udaletxeetan, eta abar. Eta gauza ona izan dela uste diat, nahiz akigarri eta etsigarri ere bai askotan (eta beldurgarria ez gutxitan). Kondaira egunero-egunero nola egiten den ezagutzea oso inportantea duk, ene ustez; batez ere gure artean, ideologian eta jomuga estrategikoetan gelditzeko joera ezagututa.

Madrilera joatea, bestalde, denbora galtze hutsa eta kontradizio nabarmena izango litzatekeela iruditzen zaiguk denoi.

Eztabaida bakarra, beraz, hau duk: ia probintzi-mailako bost insti-

tuzioetan eta Gasteizko «vascongadoetan» parte hartzea mesedegarri ala kaltegarri gertatuko ote litzatekeen.

E.H.B.N. antolatu balitz, ezezkotak funts handiago likek, ene ustez. Baina hori eraiki ez dugunez gero, eta luzaz kanpoan gelditzea txarra izango delakoan, ni instituzio **horietan** ere parte hartzearen aldekoa nauk.

Gure soluzioa, noski, ez duk hortik etorriko; esan beharrik ez zegok. Baina harma horiek ezker abertzaleari osoki ukatzea, ez zaidak onuragarri iruditzen. Instituzio guztiak baitira ezpal berekoak; ez horiek bakarrik.

Jakina: aretoak eta silloiak gehiegi maite dituenik gertatuz gero, hesi eta neurriak hartu behar dizkiagu edozein mementutan bota eta trukatu ahal izateko; udaletan egin den bezalaxe. Gorago aipatzen nuen diziplina-behar horren argibide izan zitekek hau.

Argia.— Bada, mila esker, Txillardegi, heure iritziak argi-eta-garbi emateagatik. Eta suerte on izan Barzelona alden!

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

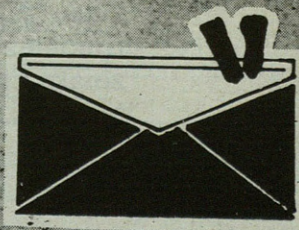
Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

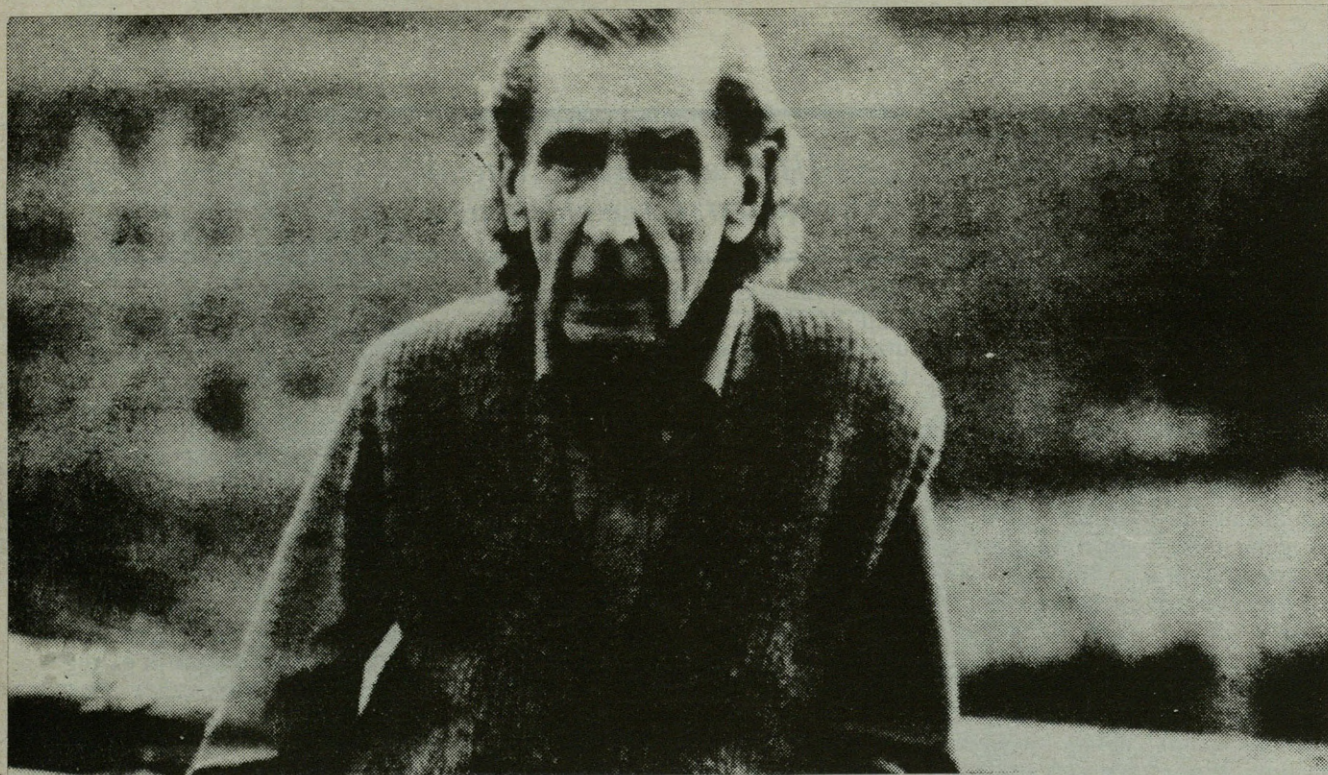
Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behea.
Virgen del Carmen, z/g

Donostia (12)
T. 28 33 99

Jose Bergamin

Españarik gabeko espñoala

Guk ez genuen ezagutu. Asmoa geneukan berarekin elkar-
rrizketa bat egiteko. Bainan gaisorik zegoen. Oso gaisorik. Luis
Buñuel zure lagunaren heriotza ere ez omen zizuten komunika-
tu badaezpada. Eta zure gogoan geratu zaigu zurekin egon na-
hian.

Gauza asko galdetu nahi genizkizun. Esatebaterako zergatik
zinen gugana etorria. Edota zeintzuk izan ziren zeuk zeure bo-
rondatez hautatutako exilio honetara bultzatu zinduten arra-
zoiak. Egia al da Espainian ezin dela ezertxo ere egin?

Hainbat dira zuk erantzun gabe
geratu zaizkigun galderak! Hainbat
gu guztion baitan erantzun bakarre-
ko diren galderak!

Gure erantzunekin bat zentozela-
ko etorri zinen gurekin bizitzera.
Erantzuna lur honetan zegoelako
etorri zinen gure artean hiltzera.

ESPAÑARIK GABEKO ESPAÑO- LA

«España beraiek dira» esan ze-
nuen azkenean. Larogei ta zazpi
urtez egiten saiatu zinen hori, Espai-
nia hori alegia, kendua zizuten. Es-
paña y la otra España, las dos Espa-
ñas. Beraiena besterik ez da geratu.
Non da bestea?

Pentsa ezazu Euskal-Herrian

Euskadi egin nahian gabiltzanon-
gan. Pentsa ezazu urteak eta urteak
pasa direla. Pentsa azkenerako eus-
kararik gabeko Euskadi bat egin du-
tela. Regionaleko Euskadi espñoala
bat egin dutela. Pentsa «aislatu» gai-
tuztela. Hau da, okerrera, dena gal-
dua dugula. Euskadirik gabeko eus-
kalduna zoko batean uztea lortu du-
tela.

Hori al da zuri gertatutakoa?

Española izaki, España gabe gera-
tu eta, Euskadirik ez dugun euskal-
dunen ondora etorri Euskadi egite-
ra. Agian horren ondoren egin ahal
izango delako zuk, eta beste askok,
nahi zenuten Espainia.

ALDEGIN ZENIEN ETA ZUTAZ JABETU NAHI IZAN DIRA

Hori da bestea. Bizirik zinenean
bazterreratu zindutenek oroitzen di-
ra orain zurekin. Haien kontra idatzi
zenuenagatik (zu ez zinela izan esan
dute berehala El Pais-en. Izengoiti
horren pean EGINeko beste bat ze-
goela. Zer axola du horrek ordea!),
prozesu bat hasi zizuten berberak
errebindikatzen zaitue orain.

Beti gertatzen den gauza berbera
dela esango diguzu. Sartrekin gau-
za berbera gertatu zela Frantzian.
Miterranden kolonialismoan aurka
agertu Argeliaren alde; eta gero
Miterrandek Jean Paul goraiatu.
Edota hurbilago etorri, esango ze-
niguke ezen Arestik, orain dela zor-
tzi urte, hau da, hil aurretik, jakin
izan balu Garaikoetxeak aipatuko
zuela, maldizioa botata utziko lioke-
la.

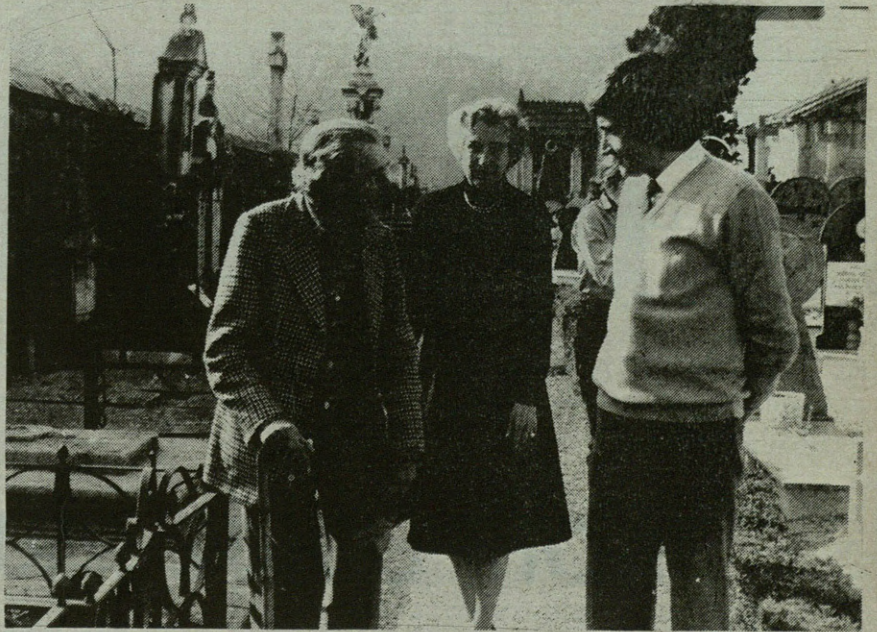
Ez zaizula harritzen zure Espainia
jan zizuten harrak zure oroimena
ere jaten ikustea. Bazenekiela zu
bezala España utzirik gugana etorri
direnak ezin zituztela (eta ezin di-
tuztela) tragatu.

Esan dute «koerentea eta hones-
toa» izan zarela. Ez dute esan zein
motatako koerentzia izan den zeu-
rea. Ez dute esan nolakoa zen zuk
nahi zenuen Espainia. Ez dute esan
haien kontra zeundela. «Peregrino»,
«27.eko belaunaldia», «cansado de español»,
eta antzeko beste zenbait anbiguitate esan eta garbitu
dituzte beraien kontzientziak.

Hori ere bazenekien honunza
etortzerakoan, «hildakoak, babesten
dituen lurrekoak direla» zeure ejen-
pluz frogatzera.

Eta lur honek babestu zaitu guk
ezagutu baino lehen, eta ezagutuko
zaitugularen segurtzian, esana ze-
neukan bezala, «ez bait nago ni neu-
re baitan, idazten dudana horretan
baino».

Joxe MOLLARRI

Bizitza. Obra

1895. Abenduaren 30ean jaio
zen Madrilén Francisco Bergamin,
bere aita, Malagakoa, artzai izate-
tik legegizon eta diputatu izatera
ailegatua.

1910. Bere lehenengo idaztiak
garai honetakoak dira. Batxillerra
egin eta Deretxo ikasten du. Bere
aitaren despatxuan hasten da la-
nean.

1918. El Imparcial-eko literatur
orrialdea zuzentzen du. Malagako
Litoral, Sevillako Mediodía eta
Madrilgo Índice aldizkaritan kola-
boratzen du.

1923. El cohete y la estrella. Be-
re aurrengo liburua argitaratzen
da Juan Ramon Jimenezen hitzau-
rreaz.

1924. Tres escenas en ángulo
recto.

1927. Enemigo que huye.

1933. Cruz y raya aldizkaria sor-
tzen du. 27.eko belaunaldiaren to-
paleku izandakoa. Mangas y Capi-
rotos.

1934. La estatua de Don Tancre-
do. La cabeza a pájaros.

1936-40. Disparadero español.
Gerra garai honetan Parisen izan
zen Españako enbajadako agrega-
do kultural bezala.

1941. El pozo de la angustia.
Hegoameriketara doa exiliaturik.
Mexikon Seneca editoriala ireki

eta zuzendu zuen. Caracasko uni-
bertsitatean irakasle.

1943. El pasajero.

1948-1954. Uruguayen katedra-
tiko. Frantziara dator.

1958. La corteza de la letra. El
volver.

1959. Espainiara itzultzen da.

1963. Bigarren exilioa. Uruguay-
ra. Asturiasko mehatzarien greba
zela eta manifesto bat zinatzeaga-
tik. (Fraga ministro). Parisera doa
ondoren.

1970. Espainiara berriro. Madri-
lera. Sabado-Graficon kolabora-
tzen du. Izquierda Republicanako
listaburua.

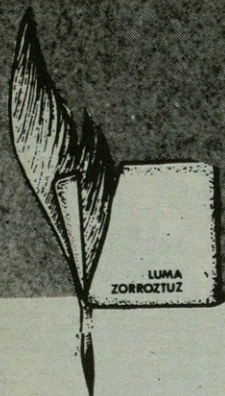
1980. EGIN eta Punto y Horan
kolaboratzen hasten da. HBren
alde agertzen da.

1983. Donostiara dator. Hiruga-
rren eta azkenengo exilioa. Espe-
rando la mano de nieve.

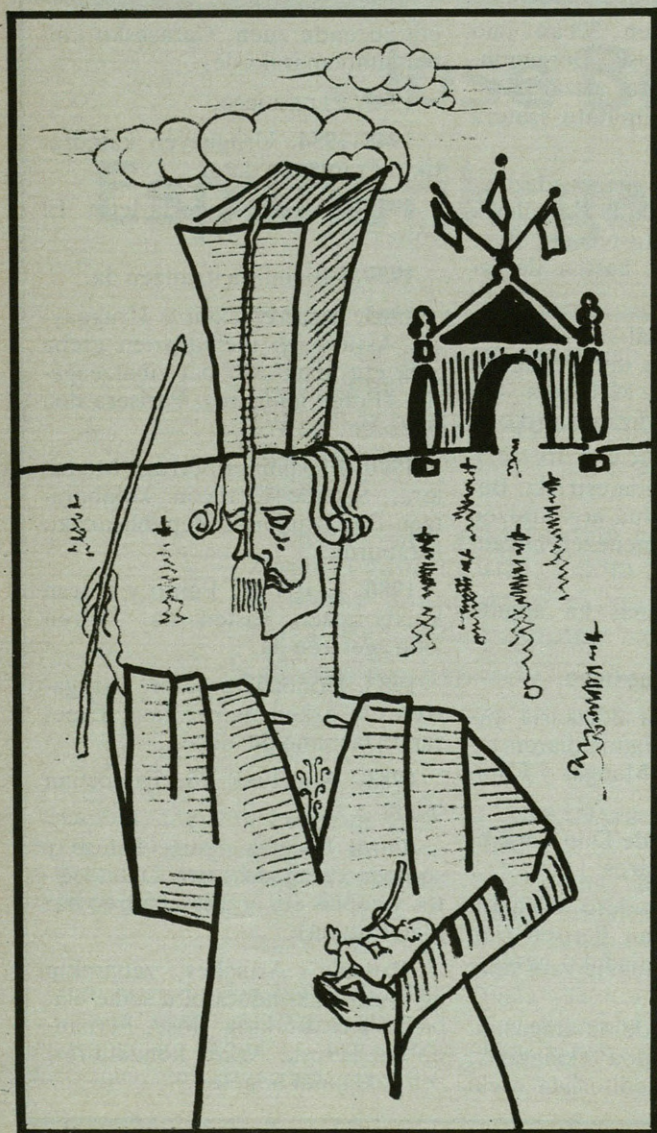
1983. Abuztuak 28. Donostian
hil da.

(Obra hauetaz aparte Rimas y
sonetos rezagados, eta Duendeci-
tos y coplas eta antzerki mordo bat
idatzi zituen).

(Rosario Arniches zenarekin
egon zen ezkondata hiru seme ala-
ba izan zituztelarik: Jose, Fernan-
do eta Teresa. Azken honekin bizi
zen azkenaldi honetan.)

KONPLEXUZ JAUZIKA

Udako Euskal Unibertsitatea amaitu da. Nonbait, inoiz baino jende gehiago bildu da aurton Iruñera, eta giroa, lagunok diotenez eta egunkari eta aldizkariak idazten duten bezala, polito egon da; bertan zegoen lagun baten hitzetan, nork bere bihotza gainik gabeko optimismo eta baikortasunera altxatzeko modukoa. Beharbada oraindik euskaraz biziko gara euskaldunok.

Une berean Euskal Herriko Unibertsitateak antolatu mintzaldi-ikastaroaren berriak heldu zaizkit. Egitaraua bera ere. Eta hor baturik agertzen den energia eta kemen intelektuala ikusiagatik ere, ezin halako zentzazioa bazter, fruituentsalada fresko eta gozogarria daukagula hor jatear. Udaldi beroan atsegingarri, baina bizi garen ingurugiroan apika lar arazoren estalgailu.

Oraingoan ere bestalde, aspalditxoan legez, Pasaitik barik Errenteriarik heldu zaigu berria. Ibarzabalek zorrotz juzkatu zuen: Espainiar Estatu demokratikoaren zikiroak bihurtzekotan dabilzkigute P.S.O.E. tarrak Euskal Herrian. Are zorrotzago para baitzen beranduago Arbeloa: Euskal Herriaren independentzia ALA Espainiar Estatuaren batasuna, Espainiar herriaren destainaz oraino **Espainia** deitzen jarraitzen dutena. Poztekoa da hain argiro berba egitea, Euskadiko Ezkerraren norabide-galtzea tristagarri den hein berean.

Izan ere, indar fisikoa erabiltzekotan ez gaudenok, zapaltzailearen gupil zoroan sartu baino lehenago birritan baino gehiago gogoa egitearen beharra dakusagunok, guztiz larri gaude Euskadiko Ezkerrak bete behar duen jokabideari jarraiki barik, espainiar nazionalismo ziztrinenari loturik dagoen P.S.O.E.-ren morroi bihurtzen hasten denean. Euskadiko Ezkerrak ezer egin behar badu —bere burua zuzenetsiko badu— Euskal Herrian zuzen nazionalak, P.N.V.k eta Herri Batasunak egiten ez duten eran, defendatzea delako P.N.V.k ezbezala zentrista ez delako, eta Herri Batasunak ezbezala berba gehiago eta indar gutiago egiteko prest dagoelako. Zeintzu dira ordea gutienezko hatsarri horiek, irrazionaltasunaren hurbil daudenak era gure izpirituak gaindi ezin ditzakeenak? Edo zein da hatsarria, arazoa bat delako? Separatistok eta federalistak bat egin gintza-

keena? (Viva Dios que nunca muere / y si muere resucita / vivan las madres que tienen / un hijo separatista.) kanta-
tzen zuten Bizkaiko ibar ezkerrean gure arbasoek gerra-
tea baino lehen. Antonio Eloritzak esan omen zuen be-
zala, independentziaren aldekoak zein federakunde
zabal eta ireki baten aldekoak elkarrekin jartzeko gauza
dena? Eta zientzietan bezala teoria oinarritzko eta kon-
plexuak, ihardespena aski ximplea da: Espainiar Estatua
estatu multinazionala dela, Castela zenak aipatzen ohi
zituen harako lau herrik osatua: Espainia, Euskal He-
rria, Galicia eta Herrialde katalanak. Hori da Euska-
diko Ezkerraren papera, bertan behera eta gora hori
aldarrikatzea. Askorentzat, edozer eta edonor entzuteko
prest gaudenauontzat hau baita inoiz ere utziko ez
dugun gaztelua. P.S.O.E.ko espainiar xobinistak kontu-
tan hartzea ez delako beren mirabe bihurtzea, eta ez
egin zalantzarik Santurtzi aldean espainiar nazionalista
bat zer den nahikoa ondo ezagutzen dugula, dudarik
gabe Eibarren edo Erreterian baino askozaz hobeto.
Arazo nazionala hain bipil dagoen herrian borondate
hutsez ez delako ezkerria eta eskubia desberdintzen. Eta
seguru egon edozein alderdi espainiarra baino —ez dio
ardura zein ezkerkoi— P.N.V.k jasoko duela erraz eta
lehenago askoren boza. Erne!

Kulturaren bidezidorretan galtzen garenean ere antze-
korik asko gertatzen da. Espainiak eta beraren hizkun-
tzak eragiten gaituzte. Sinets zein ez sinets Espainia eta
Frantzia daukagu geure bihotz-zolan, gaztelaniaz zein
frantsesez aurrera egitea dugu ezin adieraz dezakegun
nahikunde segetua. Hain zuzen hori delako Memi-k
ezin zehatzago azaldu bezala inperioen mendekua:
beren otseinak bihurtu gaituztela. Psikologikoki beren
mendeko gauzkatelako beti. Horregatik dugu hautsi
behar. Begira dezagun mundura! Ahantz gaitezen Es-
painia eta Frantziarekin eta libreago izaten hasiko gara.
Europarrok garelarik ba dugu non eredurik aurki, Ale-
manian, Eskandinabian, Erdieuropan eta ingelesez min-
tzatzen den munduan. Askatasunaren alde burrukan
gaudenez hor dugu mundu osoko herri zapalduak. Zil-
borrestea moztu behar dugu behin eta betiko. Horrega-
tik ere gertatzen da hain itxuragabeko Euskal Herriko
Unibertsitateak antolatu duen ikastaro horrek sortzen
duen irudia. Ez ote da hobe, geure neurriaren eta hiz-
kuntzaren ezagumendua eginda, benetako apaltasunez
lanean hastea eta mintzaldiak barik —urtean zehar egin
daitezkeenak— munduko unibertsitate serio guztiek be-
zala udaikastaro monografikoak apailatzea?

Ahalkegarria baita oraindino Udako Euskal Uni-
bertsitatea Euskal Herriko Unibertsitatearen babespean
ez egotea. Funtzio bat eta bakarra betetzen duelako Irui-
ñeakoak: geure hizkuntza prestatuz joatea. Eta zenbai-
tek osteria uste badu ere, Udako Euskal Unibertsitatea ez
da Euskal Herriaren independentzia eta beregaintasuna
lortzeko sortu. Nafarroan barik Iparraldean egotea na-
hiago eta defendatu genuenok badaukagu hori esateko
eskubide morala. Agerian dago zein izan daitekeen
ebazpen bat, Euskaltzaindiarekin batera, Euskal Herri
osoko unibertsitateek antolatu eta babestua izatea, hala
iparraldekoak nola hegoaldekoak. Era horretan edozein
tokitan bil liteke, eta egitura sendoago bat erdiestekotan
—idazkaritza iraunkor bat— beste unibertsitateetan on-
tatzat jo litezkeen agiriak eman.

Noizedonoiz, beharbada, geure konplexuez askatu
eginen gara.

Andolin Eguzkitza

HARPIDEDUN BAZARA ZURETZAT DA OHAR HAU

Ale hau zure etxean hartzean berehala
konturatuko zinen faja berri batean bildurik
heldu zaizula. Izan ere ARGIA egiten ari
garen berrikuntzen artean harpidedunekin
ditugun harreman guztiak automatizatzen
ari gara.

Hori dela eta oso posible da fitxa guztiak
ordenadorean sartzean hainbat oker egitea.
Begira ezazu ongi zure ARGIA bildurik
ekarri duen paper hori, eta akatsen bat
badu idatz ezazu hemen ondoan eta
ARGIAra bialdu. Izena gaizki dagoela, edo
abizena, edo kalea, edo edozer. Kale izen
asko, gainera, azken urteotan aldatu egin
dituzte; guk gure kontura euskaratutakoak
ere gaizki egotea baliteke.

Edozein oker jakinerazi iezaguzu mese-
dez. Orain duzu edozein aldaketa egiteko
aukerarik onena.

Gure helbidea ezagutzen duzu:

ARGIA
Virgen del Carmen Z/G
Ramona-enea etxea, behea
DONOSTIA 12

**ETXERA BIDALI DIDAZUEN PAPE-
REAN HONELA JARTZEN DU:**

ETA ZUZEN HONELA BEHAR LUKE:

Ez duzula seilutan gasturik egin nahi? Te-
lefonoz deitu!

Badakizu gure telefonoa: (943) 28 33 99

E.A.E.: artistaren bizimodu petrala

Aspaldi semar heldu zen zurrumurrua Bizkaia aldetik, artistak bildu eta elkarte profesional bat osatu zutela alegia. Handik hilabete batzutara gipuzkoarrei tokatu zitzaien txanda, eta herrialde horretako zenbait artista bildurik, Euskal Artisten Elkarte sortu zuten. Oreretako Gaspar galerian eginiko erakusketa baten bitartez ekin zioten aurkezpen publikoari eta aukera hura profitatuz haiekin mintzatzeko tokia eta ordua hautatu genuen. Pentsatu eta egin. Piska bat berandu, hori bai, ez bait gara gu oso puntualak.

Honelako elkarteak badira (eta beti egon dira) bestelako ofizioen artean, baina artisten elkarte bat nahiko gauza harrigarria gerta daiteke zenbaiten begitarako egia esan. Edo atipikoa, hobe esanda. Halere, tipi-tapa lau hanketara ibiltzen hasi ziren hartatik hona ez bide dira egoanean gelditu eta han-hemenka egin dituzte zenbait aktibitate. Haien artean, uda aurretik Urkiolako AEKanpadan muntatu zuten haien txiringittoa. Hori xe da, hain zuzen, gehien gustatzen zaiguna: jendeak deitzea eta harekin kontaktu bizian gauzak egin. AEKanpadarako AEKk gondiatu gintuen eta ilusio handia egin zigun, piska bat gure bidea hortik joango litzatekeelako: artea ahalik eta jende gehienarengana zabaldu».

Gipuzkoakoen aurkezpena Oreretako Gaspar erakustokian.

«Ismo»rik gabeko elkarteak

EAEn denetarik aurki daiteke, baina beti ere arte plastikoaren eremuaren barnean: pintoreak, diseinugileak, komikigileak, eskultoreak, argazkilariak, etabar. Alde horretatik, ez

dago mugarik.

«Gu baino lehen izan dira antzeko asmoak, eta beste batzu ez hain antzekoak ere bai, baina geure hau arras desberdina bezala jotzen dugu: guk ez dugu tendentzia edota kriterio estetiko komun eta konkretu batzuren inguruan inor

bildu nahi. Ez du mugimendu artistiko bat izan nahi». Horrexegatik interesgarria iruditzen zitzaigun orduan ea zein arrazoinengatik pentsatu zuten bil-tzea galdetzea, eta aitortu behar da erantzunaren azkartasun eta argitasunagatik teoriarik behintzat oso garbi dauzkutela gauzak EAEkoak. «Begira, herri honetan artista profesional bezala guztiz zokoratua dago, umezurtz. Izugarritzko beharrak sentitzen dituzu eta behar horiek oinarritzekoak dira (asistentzialak, laboralak, sozialak, e.a.), eta horien aurrean batere armarik gabe uzten zaituzte. Artearen munduan diruak agintzen du eta kontrolik ez daukanak jai dauka. Guzti horren kontra nahi dugu geure burua defendatu eta jendearen go-go argitu».

Maila ofizialetatik nahiz bestelakoetatik daramaten lineari aurre eginez, EAE-koak experimentalismoak markaturiko bidea proposatzen dute, askoz ere kontenporaneoagoa, nola-bait esateko «bizia eta mugituko dena. Alde horretatik Eusko Jaurlaritzaren politika aski adierazgarria da zer ez den egin behar ikusteko. Zatikako politika darama, ez dago politika kulturalik eta jendea ez bada alde aurretik hezitzen, arte kontenporaneo ez dago egiterik. Aurrera begiratu behar da, eta atzera begiratzen bada, aurreruntz jotzeko ikasteko izan dadin».

Luxoa guztion eskutara eraman

Nola ez esan gizarte honek arteari ematen dion balioaz hitz pare bat. Honetaz bai luze hitzegin genuela eta hain gai zabala denez gauza asko gainerik ezin izan genuen ikutu. «Gizarte honentzat artea luxoa da, luxozko produktua bezala hartu, eta merkatura eramaten da, bertan saldua edo erosia izan dadin». Guzti horretaz kezu tenuaz mintzatzaren dira, zenbaitetan haserra puntetara ere igotzen direlarik.

Gizarteak artearen inguruan muntatu duen tinglado komertzial horren erdian (edo bazterrean, nondik begiratzen den arauera) beren burua langile bezala ikusten dute EAEkoek. «Lanbide guztiek beren operarioak dituzte. Modu horretan, gu artearen langileak gara». Eta okerrera haientzat zera da, inork ez diela itxuraz estatus hori aitortzen, eta jendeak behetik gora begiratzen dien arren egia guztiz ahanziak daude kanal komertzial eta ekonomimoez itota.

Artea, merkatarientzat fruitu gozoegia.

«Jendea artearen muntutik urrunduta dago, eta jendeari artea ezagutarazi behar zaio, baina jakina, artearen merkatuaren bitartez ez dugu uste hori posible denik eta horregatik gu horren kontra goaz; guretzat, artearen ezagumena langilearen beraren bitartez egin beharra dago». Eta diotenez, ez doaz galerien kontra. Galeriek ba emen dute beren zeregina iadanik emanda, jendearen bisitalekua izatea, eta hori bete baino ez dute egiten. Hala eta guztiz ere, EAEkoek aitortzen dute alderantzizko erlazioa maitteago daukatela, jendea-rengana iritsi, kalera irten.

Beren ahotsa entzun arazi nahiean

Hitz jario teorikoetan ihardutea gehiegi maite ez duen bat hasi da oraingotan. «Hor kontzientziario lan handia dago, kontzientziario eta hezkuntz problema ere bai. Guk ez dugu soldata finkorik nahi, guk kontzientziatu nahi dugu. Jendeak beti pentsatzen du artearen asunto hori beti beste batzuren dela, eta jendeari esan behar zaio

guztiok garela artistak ahalmenez, artea behar kreatibo bat dela, eta beraz guztion eskutan behar lukeen zerbait».

Eta dagoeneko profesionalizaturik bizi diren artistak ere hor daude, eta EAE ez omen doa horien kontra, «ez doa inoren kontra» esan digute, «baina geure ahotsa ere entzun dadin eskatzen dugu». Gainera, taldeko edonork bere erakusketa pertsonala muntatu nahi badu ez dago gaizki ikusita, eta bakoitza libre da ogia behar duen tokitik ateratzeko. Hori bai, talde bezala egindako gauzetan proposizio pertsonalik ez da ametituko.

Aurreko hauek eta beste galdekizun orokor batzu eginez gero, beren elkarrearen antolamendua nola doan galdegin genion, ea nolako arrakasta lortzen ari den, etabar. «Egia esan, jendeak oraindik ez gaitu ongi ezagutzen. Bai, egia da jendeak hitzegiten duela EAEz baina dena dela inor gutxi daki benetan nola funtzionatzen dugun eta zeren atzetik gabiltzan; esate batera, askok eta askok pentsatzen dute talde

itxia garela eta garbi utzi nahi dugu ezetz, gorago aipatu dugun minimo horren barnean edonor izan daitekeela hemengo partaide. Zenbat eta lagun gehiago izan, are eta indar handiago».

Aurrera begira

Eta hemendik aurrera, jo eta ke hitzaldiak, mahai-inguruak, erakusketak eta aurkezpenak eginez, zeren oraindik ere EAE antolamendu fasean bait dago, eta politika kulturalan inziditu nahi dutenez bide horretatik gogor abiatzeko asmoa daukate.

Projektuak eta asmoeztaz, mintzatzaren jarraitu ginen, gauza konkretuagotara joaz, eta esperantza bizi batekin guztiok zeukaten halako kuriositate bat, ea EAE hazi eta piskanaka piskanaka ahalik eta artista gehien biltokia bilakatzea lortzen duen. Duda txiki horrekin eta beste esperantza handixeago horrekin utzi genituen, beraz, EAEko lagunak aurkezpen ofiziala ia eginberria zeukaten hartan.

Joxean MADARIAGA

Adaptazioen zailtasunak

Mozart, Wagner eta 1934eko Chicago gure pantailetan

Donostiako Musika Hamabostaldiak, hiriak egin hauetan izan duen musika giroa zinema-ren mundura eramateko asmoz eskeini dizki-gun filmeetatik gure artean ezezagunak ziren filmeak aukeratu ditut.

«Don Giovanni», «Parsifal» eta batzuk ikusi ahal izan genuen Herbert Rossen «Peannes from heaven» filmeen interesak, opera eta musikalak zinemarekin izan duten erlazio es-tua aztertzea eramanen gaitu.

DON GIOVANNI

Filme hau ikusi ondo-ren, Joseph Losey-ri uka-tuko ez dioguna, zinemak eskeintzen dion aukeraz baliatuz, egin duen kultur erakarketa da.

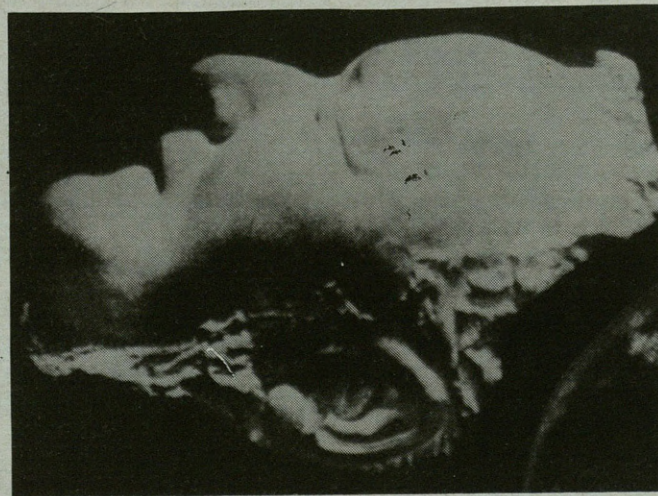
Kasu honetan, «Acci-dente»-ren egilea eta Bergmanek bere «La flau-ta mágica»-rekin, beste zir-kunstantzietan inoiz ikusi eta entzungo ez dituen Mozart-en opera horiek ezagutarazi dizkiote ikusle-gor arrunt bati.

Baina, hemen, hori dena oso interesgarria izan arren, bere erakarketa zi-nematografikoa aztertu be-har dugu, eta horren ara-bera filmea epaitu.

Berezko eszenatokitan egindako filmazio huts bat izango balitz, garbi dago komentario hau sobera egongo litzatekela.

Filme honetan Losey-ren lana eta ez Mozart-en musika edo Da Ponteren libretoa da baloratu behar duguna.

Alde horretatik hiru dira interesgarritzat joko nituz-keen elemento zinemato-grafikoak:

Wagner

Alde batetik, beltzez jantzitako morroinaren presentzi ixila. Heriotza-ren aingeru hau pertso-naien erreakzio guztien le-kukoa da, eta pisu händia hartuko du gainera opera-ren bukaeran, Don Gio-vanniren heriotza hurbil-tzean.

Bestalde, antzerkiko es-zenatoki batek dituen mu-

gak hautsiz, Loseyk natu-raren hiru elementoak azpimarratzen ditu: filmea ireki eta ixten duen sua, eszenatoki guztiak erlazio-natzen eta elkartzen dituen Veneziako ura eta azke-nik, lurraren emankortasu-na, maitasunaren metafora bezala.

Palladioren jauregiak eta zenbait enkoadraketa eta travellina eder dira

ahaztu ezin ditugun beste elemento interesgarriak.

Hala ere, saio interesga-rria izan arren, eta ia 3 ordu irauten duela kontu-tan hartuz, ez dira elemen-to asko opera bat nola era-man behar den zinemara definitzeko.

PARSIFAL

Filme honen kasoan, be-rriz, zinema operistiko ba-tetaz hitz egin dezakegu, Syberberg-en lana zinema eta operatik tartekidea bait da.

Zinegile horrek, beste hiru filmetan Alemaniako historian murgildu ondo-ren («Ludwig, requiem por un rey virgen», «Karl May», «Hitler») germaniar kulturaren iturri batetara jo du: Wagner, honen azken opera hartuaz.

Montsalvateko gazte-luan Grial gordetzen da. Klingsor aztiak Golgotan Jesus-i sartu zioten lantza lapurtu eta horretaz baliatuz Amfortas erregea zau-ritu du. Hau bakarrik sen-datuko da, on eta okerra-ren artean bereizten ez duen pertsona errugabe bati esker: Parsifal.

Inportanteena ez da Wagner-ekiko leial izatea, beste bitarteko batzuen bidez, bere lana jarraitzea baizik. Eta hori da filme honek egin duena; munduaren hondamenezko ikusbide batetik abiatuz. (Dresde, New York, Vaticano). Filmeak hiri hauen argazki batzuk erakusten dizkigu, Mendebaleko kultura bezala, dena desegina dagoela adierazteko.

Arturo erregearen mito honetan oinarrituz, Syberbergekin operaren egitura gainditu du, espazioaz egiten duen erabiltzetaren bidez.

Egilearen irudimenak errealtatearekiko mimetiko den zinemaren egitura hausten du, zentzu elementuak azpimarratuz.

Wagner-en herio-mozorroaz baliatuz, behar baikoitzaren arabera akoplatzen den eszenatoki bat erabiltzen du.

Horrela, Syberberg-ek mitoa gaurkotzea lortzen du, pertsonaiak oraingo historiaren iragarle bezala aurkeztuz.

Marx, Nietzsche, Hitler edo naziak ikurrak presente daude ere filme honetan, Wagner-en lanak suposatzen zuen ernamuinaren elemento ixilak bezala.

Horregatik, esan dezakegu «Parsifal» ez dela «Hitler»-en egileak soil soilik filmatu duen opera bat, lan pluridimentsional bat baizik.

PEANNES FROM HEAVEN

Egia esan, ez da bat ere erraza izaten, proiektatu den toki guztietan porrot bat izan den filme bat defendatzea. Are gutxiago, porrot horren zergatia nik sentitu dudana liluraren arrazoina izan denean.

Aktore handirik gabeko filme eratsu honek 30. urteen hamarkadan egiten zen zinemari omenaldi bat izan nahi du. (Alde horretatik ba du zer ikusirik Stanley Donen-en «Mo-

vie, movie» filmearekin). Baina Herbert Rossek ez du zinema haren egitura soil soilik errepikatzen, urte haietan arrakasta handia izan zuten abestiez baliatuz eta B. Berkeley be-

zalako sortzaileek lortu zuten tankeran sostengatuz, historia berri bat kontatzen digu baizik.

Hala ere, Mark Sandrich-ek egin eta Fred Astaire eta Ginger Rogersek interpretatu zituzten filmee-kin konparatuz gero, desberdintasuna nabaria da: «Peannes from heaven»-en numero musika-lek ez dute uharte bezala funtzionatzen.

Irrealtasun giro batetan murgilduz, abesti eta dantzek aurrera dute filmea, pertsonaien sentimenduak, pentsamenduak eta ametsak adieraziz. Berrezitasun honetan datza, ene ustez, filmearen kalitatearen oinarri nagusia.

Filmea urezkontra doa. Aktoreak ia ezezagunak ditugu, eszenaratzeak oso ximple dirudi, numeroak ez dira oso ikusgarriak eta hala ere, dituen elementu guztiekin, planteatutako helburuekin barrenlotura bat lortzen du. Baina, gaur egun, musikalak «Annie» bezalako barragarrikeriak edo «Grease» bezalako hortoradak dira. Hortik igarotzen ez dena, F.F. Coppolaren «One from the heart» edo J. Demy-ren «Une chambre en ville» bezala, banatzailearen bulegoan galtzen da.

Zoritxarrez, asko kostatuko zaio filme honi ere Añamendiak igarotzea, era askotako zensurak bait daude, eta ekonomikoa ez da gutxienetakoa.

Egunen batetan, Espainian hamaika arrazoiengatik proiektatu ez diren filme zerranda osatu behar-ko genuke. Baina, egun hartan, aldizkari honek ezin izango dizkit beharko nituzkeen orriak eskeini.

Xabier Portugal

«Parsifal»

Lekeitioko VI euskal zinema bilera

Ekainaren 7-tik Uztailaren 3-ra Lekeitio aldean ibili ginen zinezale amorratu bat baino gehiago, han, egun horietan ospatu Euskal Zinema Bileran.

Ederto be ederto iragan genituen egun haiek; oraindik ere gogoan dauzkagu: eguraldi ederra egunez, patxadan pasatzen genituen orduak hondartzan; eta giro hobeagoa gauez, filmak ikusi ondoren S. Pedro jaiak zirela eta egindako parrandatan.

Hona ondoren egunez egun han ikusi genuena.

ASTELEHENA

Egun honetan Super 8-an egindako Murcia-ko 9 filme labur ikusteko aukera izan dugu. Era guztietarikoak izan dira: argudiozkoak, fantasia, dokumentalak, marrazki bizidunak.

Denak oso ondo eginak. SYNCRASINT (fantasia) eta HANSEL Y GRETTEL (marrazki bizidunak) aipatu behar. Lehena beltzez filmatutako soportean zuzenki, musika bizi baten arabera, egindako marrez osatutako filme laburra. Guztiz lortua. Eta bigarrena marrazki bizidunak, baina ez oraingo teknika modernoek egin irudi bakoitza banan banan egin baizik 4 urte ta erdiko lan neketsua 7 minutuko filme bat osatzeko. Txalogarria.

ASTEARTEA

Gaurkoak 16mm-tan egindako 7 filme izan dira. Bezperakoak baino kalitate gutxiagokoak. Behar bada aurkezten zuen Ma-

nuel G. Sicilia Llamas Jau-nak emandako arrazoia litzateke bidezkoena: nahiko zaharragoak zirela berriena 1973koa baitzen bezperakoak azken 5 urteotan egindakoak direlarik.

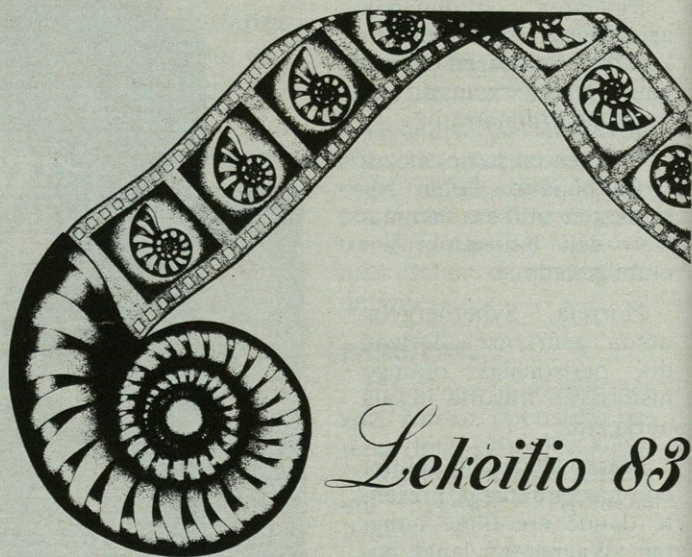
Super 8-koak baino luzeagoak eta askoz landuagoak izan dira. EL MUELLE, HOMBRES DE ROJO eta UNA AVENTURA VULGAR aipatu behar dira. EL MUELLE. 4 minutuko fantasia bat. Muelle baten mogimenduez egindako filmea. Oso polita.

HOMBRES DE ROJO. Biperrautsa egiteko desagertoriar dagoen azken errota eta bertako langileetaz egindako dokumentala. Oso ona. Teknika, argazkia, doinua eta montaita oso landuak eta oso onak.

UNA AVENTURA VULGAR

Argudiozkoa. Murcia-n egindako lehen pelikula.

VI Euskal Zinema Bilera

1953 inguruan. Neorrealismo kutsuaz egin. Ikusteko polita.

«Una Aventura Vulgar» eta «Hansel y Gretel» i oroitgarri berezi bana eman zaie ikusleen artean egindako botazio baten ondoren.

ASTEAZKENA

Egitarauak Enrike Atxaren EUSKALHERRIKO IBIAK BERTAKO AMUARRAINAK OSATZEN ikusteko aukera izango genuela zioen, baina laborategien erruz doinua jarri gabe dagoela

eta ez da Lekeitiora haldu. Bere ordeztu ETENAK (TRANSGRESIONES) super 8-an egindako luzemetraia ikusi dugu.

Ez da Bileran sartzen elkarhizketaren bat euskaraz izan arren gehiengo erdaraz baitago.

Eibar-ko gazte talde batek egin dogu berauen lehen pelikula izanik.

Sakonegia lehen filmea izateko, «ambicioso» egia nik uste. Aurrez filme laburren bat egin izan balaute lorpen hobeak izango lituzketela esango nuke.

Gai sakona: bakardadea, gizartearenganako joera, erlazio arazoak,...

Lar iluna. Bakardade, tristura, amets giro hau lortu nahian edo...

Hauek ere laborategi oztupoak izan dituzte eta doinua ez da ondo jarria egon. Pena bat izan da bukaeran filmearekiko eztabaidarik ez izatea. Egileak hemen ziran baina...

OSTEGUNA, OSTIRALA eta LARUNBATA

Egunotan ospatu da Zinema Bilera. Euskaraz egiten diren filmeak ikusteko aukera izan dugu eta kultur moeta hau zertan den jakin ahal izan dugu.

X.X.

Filme experimentalak. Irudi erreal gutxi ditu. Bideo distorsionatu bat ematen du. Bide berriak zabaltzeko asmotan edo ari da, baina errepikakor eta bardintsu samarra gertatzen da.

GATEAU BASQUE

Izen honetako pastalaren prozesu teknikoaz egindako dokumentala. Gozoki eta sukaldari zale-

entzat aproposa. Ez dauka beste munduko helbururik. Lehen partean musika pastela bezain gozoa dugu. Bueno ez dakigu pastela gozoa den ala ez jateko gotan gelditu baikin.

MATTINEN OHORETAN

Erreportai-dokumento bat. Mattinen ohorez egindako filme honetan bere omenaldia eta hiletak agertzen zaizkigu. Egilearen lehen filmea dugu. Teknika erraza darabil, ikasten ari denarena.

GABONAK

Margoak, Oso sinplea. Pretentzio gabe. Ikusteko polita eta musika gozoa. Gauza berri bat dugu hemen ez baita halako ezer egiten.

LOAF STORY

Fikzioa. Historio tragiko bat beste historio komiko handiago baten sartua. Montaia ez da oso egokia interes mailak txarto neurtuak baitaude. Neurri falta honek zerbait kentzen dio pelikulari. «Gag» komikoak (politikak) eta imaginazio aberatsa aipatu behar.

MARKIÑAKO TORRE-ETXEAK

Dokumentala. Egilearen bigarren pelikula. Oraindik ez du batere teknika menderatzen. Irudi eta montaia gutxiegi landuak. Beste montai egokiago batez zerbait lor daiteke baina dagoen lez eror zorian dauden torreok pelikulak baino gehiago iraungo dute. Ea norbaitek zaintzen dituen torreok!

IRTEERA BAKARRA

Argudiozkoa. Gaia sakona eta gaur gaurkoa: bakardadea, hiritik ihes egin beharra. Hiriak hiltzen gaitu. Argazki ederra eta ikusgarria. Azkenean luze-egi gertatzen da baina orokorki filme nahiko interesgarria.

URA ETA LANDARAK

Filmea egiteko gairik ez duzula? Jozak naturara, ederra denez pelikula ederra egingo duk. Argazki eta musika politikak izan arren lar luzia «largo» izan beharrean «vivace» izan balitz egokiago. Doinutzat jarri duen sinfonia osoko konpas batzuekin nahiko litzateke.

TXIKOT EGILEAK

Dokumentala. Txikota zelan egiten den erakusten digu, desager zorian dagoen txikot egite era bat. Halako gauzak filmatu egin behar dira. Argazki polita, kolore biziak eta plano laburrak. Egileak artaziak erabiltzen ikasi du behintzat. Azken baten ondo lortua.

LASARTE

Lasarte bertsolariak dokumentala. Bertsolaritzazaleen gozamenerako, profanoentzat luzea eta gehientzat astiroegi egina. Maitekiro egina. Filme oso landua irudi eta argazki konposizio aldetik. Oso ona.

KAZKINAK ETA KAZKINDUNAK

Resurrección M.ª de Azkueren «Euskalerriaren Yakintza» liburutik hartutako ipuina. Egilea, Hitchcock zalea zena, «El Exorcista» erako filmetara pasatu zaigu bere ahalmen kreatiboa alde batetara hutsiz.

Narrazioaren aria ondo eroana eta filmean agertzen diren «efectos especiales» ondo eginak daude. Montai eta irudi egokiak.

ASTEAZKENEZ ORDIZIAN

Dokumentala. Asteazkenero Ordizian izaten den azokaz. Azkarra eta ondo moldatua. Egilearen trebetasunaz ohituraturik gaude urtero bere filmeak oso landuak baitira. Argazki ona.

KAIKU

Dokumentala. Desager zorian dagoen beste esku lanbide bat. Artzainek erabiltzen duten KAIKU izeneko zurezko ontzi hau nola egiten den erakusten digu. Ondo egina eta montatua. Egileak halako filme etnografiko interesgarriak azaltzen ditu urtero, bere filmografian 12-13 bat izanik.

VENEZIA

Dokumentala. Venezia ezagutzen dutenentzat gogoragarri eta ez duginontzat amesgarri. Ondo moldatua eta irudi eta doinu politik.

ESKUAK

Argudioa. Zergatik izango da Lekeitioko bilera honetan azaltzen diren argudio filme gehiengoa «cine de terror» delakoak izatea? Montaiia ondo egina eta giro lortua (ikara giroa).

IBILALDIA 83

Erreportaia. Halako egunari halako erreportaia. Dexente samarra. Denbora premiaz doinua eskaz samarra. Doinua berriro eta oraingotan lasaiago jarriko ziotela esan ziguten.

Eta amaitu da aurtengo Euskal Zinema Bilera hau. 8 dokumental, 4 argudio, erreportai 2 eta experimental eta marrazki bizidun bana. Guztitara 16 filme. Teknikan asko aurreratu dugula nabari da baina halaere baten batek Murciako filmeak ikusi ba-

litu hobe. Baita ere esan behar da moralismo garaian, hau da 1939-1975. delako «censura» famatu-koek edo nola eta edonon erabiltzen zituzten artazi-haiek ondo erabiltzen ikasi behar dugula gure filmeak

aspergarri bihurtu ez daitez. Aurten ez dugu Azpeitiko Zine Klub Taldekoen filmerik ikusteko aukerarik izan eta nabaritu izan da beraiek baitira horrenak zinema amateur mundu honetan. Era guzti-

tako filmeak behar ditugu baina filmeotan imaginazio gehiago behar, horregatik argudio filme gehiago behar. Horrela izango delakoan datorren urterarte.

SABIÑO

Euskal Zinema Bilera - 1983

SARIAK

Epai-mahaikoak: Luis M.ª Matia («Deia» egunkariko zine kritikalaria),
Jose Azpiazu (Azpeitiako Zine Klub-eko zuzendaria)
José Julian Bakedano (Zine egilea)

Filme guztiak ikusi ondoren, **erabaki hau artu zuten:**

—Argumentozko edo fikziozko filmerik onena:

1.^a «ESKUAK» Gernikako Sei Ekipo (**Zidarrezko Antzarra**)
2-en.ex-**equo:** «KAZKINAK ETA KAZKINDUNAK» B. Ansola

«LOAF STORY» Koldo Leniz.—

Euskal Jaurlaritzako saria: 50.000 pta.

«ESKUAK» = 25.000 pta.

«KAZKINAK ETA KAZKINDUNAK» = 12.500 pta.

«LOAF STORY» = 12.500 pta.

(Iru filmeak bardin xamarrak ziralako, epaimahaikoen eretxiz).

—Dokumentalik onena: «LASARTE» Juan J. Franco

Zidarrezko Antzarra eta Euskal Jaurlaritzako, 50.000 pta.

—Argazki onena: «ASTEAZKENEZ ORDIZIAN» Miguel Angel Kintana.— **Zidarrezko Antzarra.**

—Doñurik onena: «KAIKU» M.ª Jesús Fombellida.

Zidarrezko Antzarra.

—Antzerkia kapituloka—

Japoitik Ondarroako kamiñazpira eta hortik edonora

FITXA TEKNIKOA

Udako Euskal Unibertsitateko aretoan. 1983ko Uztailaren 20an. «**ISOGAI UMILA**», kolektiboki egina; **antzezleak**: Aitor Artetxe, Gabino Burgoa, Aitor Badiola, Ion Iñaki Artetxe, Mikel Odriozola, Alfredo Badiola, Pura Burgoa; **musika**: Jose Manuel Penas; **laguntzaileak**: Estibalitz Artetxe eta Jolanda Ibarzola. **TXO! Antzerki Kolektiboa**, Kamiñazpi 41-3, Ondarroa. Tlf: 6830996 (94)

Aurtengo UEUn antzerki giroa izan da nobedade. Ikastaldi berezietaz gain emanaldiak ere izan dira. Horietako bat ikustera hurbildu ginen, Kamiñazpi, Ondarroar auzoko TXO! Antzerki Kolektiboa jendez gainezka zegoen Larraonako aretoan eskeini zuen bere obra, «Isogai Umila». Giro ederra, aretoan bero gehiegi eta ikuslegoak ongi baino hobeto pasa zuen. Guk zutik ikusi behar izan genuen eta obra bukatu bezain pronto, antzezleak oraindik izerdia xukatzen ari zirelarik hurbildu gintaizkien eta gela isil batetara eramanez ekin genion beraiek elkarrizketatzeari. Obrako umore giroan egindako elkarrizketa da, ongi burututako esaldiak eta hitzaldiak txalo eta barreagaraz apaintzen zituzten hitzegiten ez zuten taldeko beste partaideek. Gure iritziz oso ikuspegi polita TXO!tarrek antzerkiaz daukatena. Antzerkia bizia bait da.

Kamiñazpi Ondarroako Harlem omen

ARGIA.— Bono ba, entrebista hasteko, eztaikit, kontatu piska bat nondik datorren taldea egiteko asmo hori, nondik sortu zen...

TXO!— Oraindela hiru urte, larogeian, Kamiñazpin, Ondarroako hauzoan, batu ginen hamalau tipo eta tipa Kamiñazpiko jaietan antzerki txiki bat egiteko. Gehien bat kritika izan zen Instituto Social de la Marinari, alkateari, jende guztiari, auzo horretan ez dagoelako urbanismorik, Kamiñazpi da Ondarroako Harlem (**barreak entzuten dira**)... Bai, bai, hala da eta horren kontura mundu guztiarekin sartzen ginen. Momentuan ez, baina orain, distantziak ikusita hura teknikoki txapuza bat izan zen, baina gu asko animatu ginen.

ARGIA.— Orduan zuen teatroa egiteko gogo hori auzoko arazoengatik etorri zen, baina zergatik aukeratu zenuten hori teatroz agertzea eta ez beste modu batera?

TXO!— Ba, ez dakit, daukagun medio bat delako, asekieblea, hurbil dago. Bai, eta medio gutxi egin dezakezu antzerkia. Gure pentsakizunak emateko bide bat; eta baita bi edo hiru bider herriko jaietan Cómicos de la Legua ikusi genituen eta haren flaseoarekin. Antzerkia oso medio zuzena da gainera; eta ondo pasatzen da. Ondorioz, taldean oso harrera ona izan zuen, ikusleen aldetik ere, gu asko animatu ginen, serioski hartu genuen antzerkia egitea txapuza hori alde batera utziz. Jende gutxi geratu ginen, lau pertsona, gero jendea hurbildu eta **TXO! ANTZERKI KOLEKTIBOA** egitea erabaki genuen...

ARGIA.— Eta izena nondik sortu zen...?

TXO!— Izena dator... Beno, nik proposatu nuen (ejem, ejem!)... Eeee, izena dator, «Txo» da, naiz eta bermeotarrak eta lekeitiarrak esan heuren izena dela. Ondarruko izen jatorra, eta guk nahi genuen Ondarroako identitate bat eta kanpora zozenean jendeak esaten du, «zuek ondarrutarrak asko esaten duzue txo!, ezta?».

Eta gero ba, zergatik ez **TXO!** Antzerki Taldea eta zergatik bai **TXO!** Antzerki Kolektiboa? Ba, gure asmoa da dena kolektiboki egitea, orain arte horrela egin dugu eta horrela jarraitzeko asmoa dugu. (**Txaloak, barreak**).

ARGIA.— Eta ez duzue zuzendari beharrik ikusiten?

TXO!— Ez, guk uste dugu beharra dugula teknikoki aholkaren rolloa eta gorputz espresioa hartzeko eta hainbat teknika egiten duguna hobetzeko... baina zuzendaririk ez. Gainera gu... (**grabazioz kanpo**) gara.

„Japoitik datorren Isogai Umila

ARGIA.— Eta orduan Isogai dator, baina nork ekarri zuen Japoitik?

TXO!— Gidoi bila genbiltzala, Isogai aurkitu genuen haurrentzako ipui bilduma batean, berez bi orrialde besterik ez ziren, eta guri gustatu zitzaigun eta pila bat gauza sartu genuen, esketxak, elkarriketak...

ARGIA.— Antzerki mailan amateur gisa zabilatzate, ze asmo dituzue aurrerantzean?

TXO!— Hasera baten planteatu zen afizionatu bidetik joatea. Eta taldeko batzu maila horretan ari

dira, badituztelako beste ekintza batzu. Baina sortu da talde barruan ere jende bat mundu hau ikusita atsegin zaiona, eta nahiz eta talde bezala afizionatu bidetik joan pertsonalki jendeak interesa du profesionaltasunarekin.

ARGIA.— Zuen prestakuntza hobetzeko eta daukazuen akatsak gainditzeko ze asmo duzue?

TXO!— Asmo bat daukagu, Ondarroan Antzerki Eskola bat sortzea, batez ere Ermuko Antzerki Lan-tegiko esperientzia ikusita, hori ona da Ondarroan antzerki giroa sortzeko eta noski beharrak ditugulako teknika aldetik. Oraingoz taldekoentzat ikastaro bat egingo dugu eta gerora hor dago Ondarroako Udala Antzerki Eskolaren proiektua...

ARGIA.— Kontatu piska bat proiektu hori nondik nora dabilen...

TXO!— Ideia sortu zen gure egoera aztertzei, eta esaten genuen, bai kriston ilusioa eta kriston morala eta oso jatorrak gara, baina hori bakarrik, ez dakigu zer den gorputz espresioa, zer den ahotsa, zer den interpretazioa... Orduan, ba zerbait ikasi behar da; eta ze medio dago ikasteko?

Madrilera joan eta eztaikit zein montaietan galdu... eta gero, han, Donostian dagoen eztaikit zein montaietan galdu, ze nerezat behintzat kopia bat da. Problema bat dago «Antzerki»n sartzeko sartu egin behar zara, eta afizionatuak ez dugu aukerarik lana egin eta ikasteko...

ARGIA.— Hau da, «Antzerki»n sartzek zuen taldea uztea suposatuko lukeela...

TXO!— Noski... Eta ikusten genuen ikasteko behar horren aurrean Ermuko esperientzia ze-

goen eta Ondarroan eskola bat egiteak ekarriko luke ikasteko aukera guretzat eta bestalde giroa Ermuan sortu den bezala.

ARGIA.— Ondarroan badago aretorik antzerkia ikusteko?

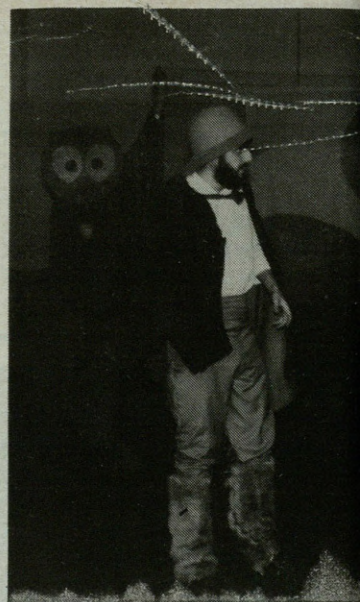
TXO!— Areto pribatuak daude, zinema ere hor dago baino ez dute uzten ekintza kulturaletarako. Orain arte egin duguna ikastola bateko areto batean izan da, baina ez dago herrian, Kamiñazpin dago.

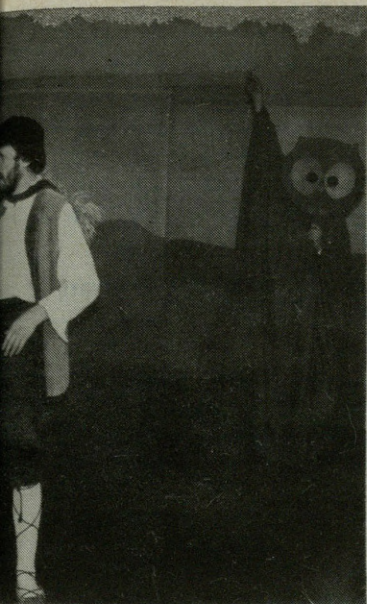
Antzerkinobela kapituloka

ARGIA.— Antzerki Eskola horretaz gain **TXO!** Antzerki Kolektiboak ba al du beste projektoren bat, beste montaiaren bat presatzeko asmorik?

TXO!— Ba... Ondarroako historia da, superatzen goaz ikusten denez. Orain kaleko antzerkia egin nahi dugu. Sekula egin ez den proiektu bat da... Historiak egin dira, Euskal Herrikoa, Nafarroakoa, e.a., baina guk egin nahi duguna hamabost hilabeteko proiektua da, kapituloka, telenobela bezala baina antzerkian.

Bibliografia aztertu dugu eta lau ideia nagusi

hautatu. Aztertu eta mamia bilatu eta gero konaturatu ginen bakoitzarekin antzerki obra bat egin zitekeela. Gure asmoa da hartu gai bat, adibidez frantzesek herria erre zutenekoa, eta hiru bat hilebezez prestatu ondoren domeka batean kalean eskeintzea. Eta horrela gai guztiekin eta laurak egin

ondoren, eta jendearen erreakzioa jaso ondoren, bi ordutako obra bat burutu hortik zehar emateko. Ondarroa izango da gure laborategia.

ARGIA.— Honek nola-baiteko giroa sortuko du, ezta?

TXO!— Bai, alde bateatik Ondarroan antzerki giroa sortuko da hamabost hilabetez, eta bestalde ondarrutarrek beren historia ezagutuko dute. Azkenez, guk antzerki mota ezberdinak landuko ditugu, pertsonai ezberdinak... Ondarroa munduaren azken puntan dago eta ez dugu inongo kontakturik...

ARGIA.— Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrean parte hartzeak zer ekarri dizue?

TXO!— E.A.T.B.ren helburuak ezagututa hor sartzea erabaki genuen eta

guretzat euskal antzerki munduarekin kontaktua izan da. Abantaila ekarri digu, mundu batean sartu gara. Gu ez gara ezagunak eta jendeak ez gaitu deitzen. «Isogai Umila» hamabi aldiz eman dugu eta bost Ondarroan bertan. Zirkuitorik ez dago eta euskal antzerki taldeentzat gutxiago. Biltzarretik etortzen zaizkigu deiak; bestalde, «Herriz-herri»n sartu gara eta hori sei ekitaldi dira, eta hortik ateratzen zaigun beste edozer, ateratzen dena.

Beste arazoa da ekonomikoa. Guk ez dugu ez finkorik, ez furgonetarik, erropa «Corte Ingles»eko merkealditan erosi genuen. Auzokoek emandako diruarekin hasi ginen. Subentzioa orain bederatzi bat hilabete eskatu genuen gobernuan... oraindik goiz omen da erantzuna jasotzeko.

Norentzat eta ze teatro mota

ARGIA.— Zuen antzerki obra hau ikuslego zehatz bati zuzentzen diozue edo...?

TXO!— Guk uste dugu antzerki ona, ba, denentzako dela (**klap!, klap!!**). Beno, gu saiatu gara kolorea eta mugimendua sartzen haurrentzako, eta baita zer esaten den haurrek ondo ulertzen bait dute, hor badago mensaia edo nagusientzat... Beste gauza bat da, ba orain arte, salbuespenak salbuespen, euskaraz egin den antzerkia oso kostunbrista izan dela, eta guk nahi izan dugu Japoiaraino joan eta Isogai umila ekartzea hori eskemak apurtu eta antzerkia unibertsalagoa egiteko, nahikoa da amaño eta maríñeletaz...

Eta amaitzeko: Aupa TXO!!

TXO! Umilaren Istorioa

Eta Isogai umilari barre-gureak atakutzen dio amets (?) egin duenaz akordatzen denean. Zein txikia ikusten zen lurra han goian zegoenean, eguzki zenean; eta zenbat agintzen zuen enperadore zenean. Eta badirudi, obra amaitzean, ez diola bestelako garrantziarik ematen bere ametsaren konklusioari. Horren esanahia bilatu eta aztertzearen lana ikuslegoari utziko balio bezala.

Botere desioak, ametsen, kurpil baten ardatzean balego bezala, abiapuntura darama Isogai. Isogai umil eta langileak, aberats, enperadore, eguzki, hodei eta harri izan eta gero, berriro ere, Isogai umila izatea desiratzen du.

Enperatoreak aberatsa garaitu eta gero, eguzkiak enperadore boteretsu hura

bera kiskali eta gero, hodeiak eguzki indartsuaren printzak ezkatutu ondoren eta harriak eguzki eta hodeiaren indarren aurrean tinko iraunez trufatu eta gero, Isogai langilearen pikotxak txirtxilatzen du ordurarte boteretsuen zen harri huraxe.

Beraien obraren ikaskaia beraingana bueltatu eta aplika daiteke, umilki ari dira TXO! Antzerki Kolektibokoak; eta umiltasun horrekin, bestela harropuzkeria litzatekeen maila lortzen dute.

TXO!koek egindako japoniar istorioaren moldaketa honetan baldintza tekniko eta ekonomiko txarrak aipatzea ez da aitzakia. Erruak hor daude eta hala ere eskeintzen duten produktoa duintasunez eszenatzen dute. An-

tzezleei zenbait teknika menderatzeko trebetasuna falta zaie. Ahotsaren kolokazio ezberdinez pertsonaiak karakterizatzen saiatzen dira; honetan ozentasuna eta noizbehinkako ahotskolokazio galtzeak dira erru nagusiak. Gorputz espresioaren bidea ere autatu dute istorioaren zenbait pasarte hobe adierazteko, eta aukera egokia da dudarik gabe; eguzkia eta hodeiaren gorputz joakoak dira adibideak. Honetan teknika perfektionatu eta zenbait mugimenduri azken bukatua ematea besterik ez zaie falta.

TXO! taldearen ezaugarriak nagusienez antzerkiaren laugarren orma transparentea gainditu eta ikuslegoarekin lotura eta komunikazioa lortzeko duten aparteko trebetasuna da. Ikuslearekin jolas egiten

du. Aretoko eserlekutara iristen dira.

Japoniar istorio labur horren egokitzean eszena bakoitzari hemengotasuna eta xarma ematen saiatu dira eta lortu dute. Lorpen eta azerturik nabarmenena teatralki begiraturaz, Isogai umilaren itxuraldaketa idarokitzen duen maskara jokoa dugu, elementu honek markatzen duen obraren haria eta konstantea.

TXO! taldekoek gustora ikusten den lan bat burutzea lortu dute eta, nolabait, antzezleek oso barnean daramaten umorea itsastan diote ikuslegoari. Bide onean emandako urratsa da Ondarroako TXO! Antzerki Kolektibokoak Isogai Umilaren laguntzaz eman duena.

m.a.k.

Arrantzale jotzailea

txilibitu-

Arrantzale bat, txilibitua ta sarea hartuta, arrantzara joan zen. Jarri zen itsasertzeko harkaitzetako baten gainean zutik eta txilibitua jotzen hasi zen, horrela arraiak berehala etorriko zirela pentsatuz.

Baina bai zera etorri!, bera bai lehenago aspertu txilibitua jotzeaz! Ta hala, utzi txilibitua zakuan eta sarea bota zuen uretara. Orduan hura izan zen arrai-harrapatzea, atera ere ezin bait zituen saretik!

Hondartzara etorri eta arraiak saretik biltzen hasi zenean salto hemen eta salto han hasi ziren arraiak. Orduan arrantzaleak esan omen zien:

— «Tonto alenak»; hor aritu nauk zuei txilibitua jo ta jo eta ez duzue dantzarik egin nahi izan, eta ni aspertu naizenean, orain nahi duzue dantzan egin. Ba zakura eta geldu hor!

Aurkezpen usaitsua

Bikote bat ba omen zebilen ibilian eta halako egun batetan neskak mutilari bere etxean afaltzeko eskatu zion, horrela familia ezagutu zezan. Mutilak haseran ezetz eta ezetz, lotsatu egiten zela baina azkenean igotzera ausartu zen.

Mahai-inguruan jarri eta hitzegtien hasi ziren, aurpegiaren keinuaga-

tik mutilak somatzen zuen neskaren amari ez zitzaiola ondoegi erori.

Afariak aurrera jarraitzen zuen eta halako batetan mutiko gizarajoa-ri puzkarra botatzeko kristoren go-goa etorri zitzaion, ezin agoanta, ezin agoanta eta xuabe-xuabe, isil-isilik botatzen du:

Amak usaina hartu eta txakurrari esaten dio:

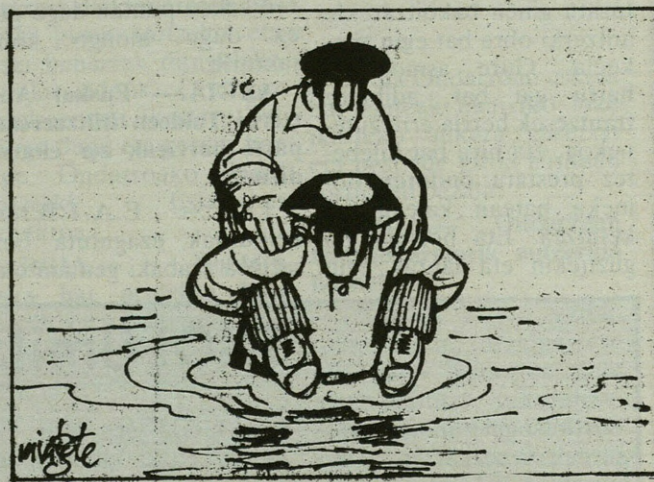
— Txikiii!

Mutilak besteak txakurra izan dela eta uste dutela ikusirik lasai-lasai hitzegiten jarraitzen du, baina amak:

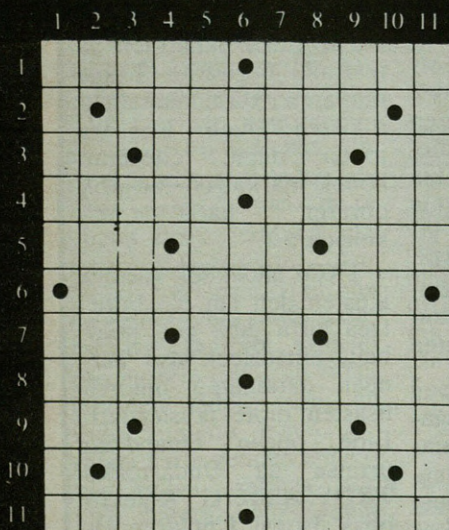
— Txikiii! Atera hadi mahai-azpitik, bestela zerri horrek asfisiatu egingo hau eta.

El Alcazar, Abuztuak 30.

ABC, Abuztuak 30.

erantzuna aurreko orrialdean duzu

LUZETARA: 1.— (ald.) Mendebaldeko euskalkietan, gizon egoki eta itxura oneko. Euskaltzaindiak izan zuen lehenengo buruaren deitura. 2.— Bostehun, Lehorrak, Iharrak. Kontsonantea. 3.— Neonaren sinbolo kimikoa. Uretan, hondoratu gabe eta higituz. Ez eme. 4.— (ald.) Enbutua, imutua. Irten, jalgi. 5.— Ornogabeak eta anelidoak diren animalia desberdin batzuri emandako izen. (ald.) Errepikatuz, dardara adierazten duen hots onomatopeikoa. Gipuzkeraz, dut. 6.— Ipar euskalkietan, graziaz eta berehala erantzuten duen pertsona. 7.— (ald.) Egoki, gauza (izan). Irinez eta esnez egindako ore jangarri. (ald.) Inperialismoak di-tuen sigla ezagunak. 8.— Buruko ile luze. Basatiak, salbaiak. 9.— Listu, txistu, (ald.) Umutua. Izenorde pertsonala. 10.— Kontsonantea. Oinaze-duna. Kontsonantea. 11.— (ald.) Entzun. Diru kopuru baten truke eman.

GOITIK BEHERA: 1.— (ald.) Ez txiki, mardul. (ald.) Aro, biribil. 2.— Bokalea. (ald.) Udako oporrak etxetik kanpo igarotzen ditu. Kontsonan-tea. 3.— Lizioaren sinbolo kimikoa. (ald.) Zerbait aditzera ematen duen izkribu. Musika nota. 4.— Jaiotzetik igarotako denbora. Kontsonantea. (ald.) Dut, toka. 5.— Gogor izateko kalitatea. 6.— Musika nota. (ald.) Joan aditzaren indikatibozko forma. Kontsonante erreplikatu. 7.— (ald.) Nafarroako herri batetako. 8.— Izan aditzaren indikatibozko forma. Bokalea. (ald.) Janaldi bakoitzerako janari kopurua. 9.— Kontso-nante erreplikatu. (ald.) Uza biltzeko tresna horztun. Aluminioaren sin-bolo kimikoa. 10.— Uranioaren sinbolo kimikoa. (ald.) Edozeren lehen aldi edo zati. Kontsonantea. 11.— (ald.) Bitarte. Haztatu.

(enbido)

UHOLDEAK

Jose R. Bilbao

Mari, nahi zaitut agurtu
ahal dudan neurrian gurtu
zu ere egun hauetan baldin
ez bazara urtu.
Zelan ez duzu neurtu,
jo ta zerua apurtu?
zure leizeak ez ote ditu
txizontzi bihurtu.

Zuhaitz etzanak jateko?
lupetzez elikatzeko?
ez da astirik era berriak
ikasten hasteko.
Oroipena da gordeko,
berriro datorreneko
ubide denak zaindu beharko
askotaz hobeto.

gurtu: jauretsi, beneratu
herabea: izukorra
orubea: etxerik gabeko eremua
ingudea: yunque, enclume
lupetza: basa, lokatza
ubide: ur-bide
egiztatzea: egiaztatzea
mudurri: itzal, triste
deungaro: gaiztoki, gaiztoto
antzeman: igarri
datorku: datorkigu

Erdi itoa barea
gu bezain errugabea
zer gertatu den galdezka dabil,
zurbil, herabea.
Bilbo ez da orubea
ur-mailuen ingudea,
lainoen negar luzeak dakar
ondoren gurea.

Neurritz kanpo jarioa
ondasunei adioa
aurrerantzean etorkizuna
da kontrarioa.
Hauxe da desafioa:
ea gure balioa
egiztatzea goren mailara
dagoen igoa.

Samina?, soilik geuregan
erraz daiteke antzeman
bai begiradan, bai tresnerian
ta baita banderan.
Baina ba dakigu zelan
ardo mingostu hau edan:
hortzak estutu, burua jaso
ta aurpegi eman.

Zirudin zela betiko,
dena murgildu ta kito,
zuhaitzak heurak deserrotu ta
itsasoan ito.
Inoiz ez, ta, belauniko...
hodeiek zer ekarriko...
gure Herriak oraingoz behintzat
iruntsi du nahiko.

Bizkaia mudurri dago
ia ezin du gehiago
hain une latzik aspaldi hontan
ez bait du igaro.
Kanpoan hainbestek: bravo!
gure etsaia akabo!
kanpo-dolumin asko agertu
ta barre deungaro.

Ea zer berri Bermeon?
ederrak dizkigu emon,
arrezkeroztik esku-hutsurik
ezin inor egon.
Ea alkatea non dagon?
hortxe datorku, asteen,
Malaga puntan bakaziotan
gizona bait zegon.

URA EZ DUN TXARRENA, LOKATZA DUN

Beharrak aginduko ez balit agian ez ninake idatziko honako hau. Ez gogor edo motibo faltan nabilelako. Hik esango didan egunetako ekaitz eta uholdeek pentsa eta idazteko gairik ematen dutenez! Eta uholdeek adina bere ondorioek.

Beno, uholdeen gorabeherak alferrik esplikatuko dizkinat. Telediarario ikusiko duzue eta seguru nik baino irudi hobeak ikusi ditunala. Bizkai aldeari dagozkionak batez ere. Jendea telebista gehiegi ikusteko astirik gabe ibili bait da. Pentsa ezan, hainbeste herritan mundu guztia botak jantzita fuego lokatzetan. Askotan ez dun ongi ulertzen, egia esan, zer egiten duen zenbaitek bota flamante batzuk jantzita eta gorbata eta trajez (pala astintzeko berandutxo iritsi direlako agian?) edota lanak bukatuta askoz ere geroago ere bota lokatzeztatuekin poteatzen. Baina poliki ari du lanean jendea. Arerioari ere lagunduz sarritan.

Garesti aterako zaion desastre hau Euskal Herriari. Hainbeste heriotz, hainbeste milaka milioi (bostehun, seirehun?), hainbeste langabe,... Baina bere alde onak ere ekarri dizkin. Eta adibide batetik hasiko natzain: banderen gerla burugabe horri bukaera eman zion. Ikusi dun nola ibili den jendea marruaka bi trapu gora behera; konpontzeko gauza garrantzizkoagorik ez balego bezala.

Azkenean zentzuak bere burua azaldu din, eta sakonean denok karro batean goazela frogatu ahal izan dun. Zertarako hainbeste kalapita LOAPA dela eta ez dela? Felipe Gonzalezek lasai aski jarri dizkin bere efektibo guztiak, baita militarrek ere, Garaikoetxearen agindura. Eta zergatik ez? Autonomia sakon baten atzetik ihardutea ederra dun, edo gure kultura nazionalaren

Pello ZUBIRIA

aurrerapen nahian. Baina holako emerjentzian...

Uholde hauek panorama itxaropentsu bat ezarri ziguten begien aurrean. Euskal Herriko industria zaharkituak ezinbesteko zuen berrikuntza, errekonbertsioa, posibleago egingen dun hemendik aurrera. Izan ere, hainbeste langile zegoen sobragure industriatan...! Modernizatzeko aukera polita. Orain dela hogeita hamar urte ere 53-ko uholde ikaragarrien ondoren hasi omen hunan hemengo aurrerapena.

Felipe Gonzalezek, bestalde, aurkitu din azkenean non zetzan euskal arazoaren gakoa: berrogei heriotz inguru eta 500.000 milioi. Asko dela esango didan, eta bale, egia esan diru kopuru makala ez dun. Baina espainolek aspalditik esan ohi din ate

«Al que algo quiere algo le cuesta»; eta aspaldi hartako Enrique errege hark ere «Paris bien vale una misa» bota omen zinan. Konforme gogor samarra ere badela, baina beste puska batean suerte pittin batekin ez din inork Estatuturik salatuko, LODE, ta LRU eta LOAPA direlako medio istilurik ez dun izanen beste puska batean, euskal administralgo autonomoak nahiko lan izanen din espainol guztiok dugun Estatutak Euskal Herriari bidaltzen dizkion laguntzak kanalizatu eta antolatzen,...

Datorren udaberriko hauteskundeak ere klima normalxeago batean ospatu ahal izanen dizkinagu, ezen jendea konturatuko bait da Euskal Herriaren, edo Hegoaldearen edo Euskal Herkidego Autonomoaren rekonstrukzioan nortzuk diren benetan langile eta nortzuk builoso astazakilak. Euskararen inguruan txorakeriatan zebilen hainbatek ere isildu egin beharko din, arazoak beren benetako neurritan juzkatzeko posibilitatea eskainiz.

Bazegon beste puntu bat ere. Azken alderako utzi dinat, baina ez pisurik arinena duelako. Estatuko polizia eta Goardia zibilaren eta hemengo Ertzaintzaren arteko harreman eta kolaborazioa bide hobeago batzuetatik abiatuko ditun. Ez alferrik ibili ditun denak alkarrekin jo ta ke lanean, ongi koordinaturik. Ez hori bakarrik, «El País» irakurriko hunan noski eta jakingo dun nola ibili diren hemen militante abertzaleak eta goardiazibilak eskua emanda lanean, zigarro pakete bereetik erre, zahato beretik trago egingez. Amnistia eskatzen duten pankartak kendu beharrik gabe.

Bai, neska, aldaketa haundiak zetozen. Pena bat dun hik Yeserias horretatik ez ikusi ahal izatea.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txkeak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai agentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso.

Segurua baita.

Abioiez, trepez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxekoek

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo! edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA